

આત્મ મંગલ

લેખ

મુનિશ્રી ભદ્રશુભવિજયજી

•

શ્રીવિશ્વવ્યાસપ્રકાશન

वि स २०१८/००

प्रकाशक

शांतिवास ज्येष्ठ दोशी

म.नी. वि.वि.कल्याण प्रकाशन
द्वारा (३ शुक्रवार)

प्रथमावृत्ति

प्र. १
१०००

लेखक :

विज्ञानमहोदय प. पू. आचार्य
हेन. श्री विज्ञानप्रेमसूरीश्वर मठा
सामना विज्ञान शिष्यगण १
प.न्यास म. श्री आनुविज्ञान
अभिवृत्ति शिष्यगण पू. मुनिराजश्री

सदस्यविज्ञान म.

मूल्य

५० न.पैसा

जीवन प्राप्तिरथाने

- लामयह डी साद
पासिताया
(सोराष्ट्र)

मुद्रक

सुवकुमर न. माधरी
आदीव सुष्माय,
दवाडीरे यडलो, मुग्न-२

- सेरतीवास वी. गेन
भातीसा गेन देसस
सासगाग-भूषेधर मुग्न-४

તત્ત્વજ્ઞાન-વર્ગનું કુંળ

ધાર્મિક હવન જીવવાની આધારિક ભૂમિકાનું ઘડવું કે ડા માટે પાત્રોસ ગુણોની આવશ્યકતા છે. પાત્રોસ ગુણોની ભૂમિકા પર સર્જાયેલું ધર્મિક હવન આ માની ઉન્નતિ કરવા સમર્થ બને છે.

વિ. સ. ૨૦૧૮નું એ મહેસાણામાં ચાતુર્માસ હતું. ૫મ પૂજ્ય મુનિગજ શ્રી ધર્મગુપ્તવિજયજી મહારાજની નિશામાં શ્રી સ્વ. ગુરુ ધર્મોપાસના કર્મો દ્વારા તેમાં છેલ્લાક તત્ત્વપિપાસુ મુવાન વરે ૫ ૫ મુનિગજ શ્રી ભદ્રગુપ્ત વજયજી મહારાજ પાસે તત્ત્વજ્ઞાન-વજની યોજના મૂકી અને વર્ગ શરૂ થયો. સમગ્ર વીમ મુવાનો આ વર્ગમાં ભોળાપા રોજ પ્રમાણે એક મ્હાત્મા સી આવે અને તત્ત્વજ્ઞાન કરે નોખા સખી છે.

આત્માનું અસ્તિત્વ, આત્માનું મૂળ સ્વરૂપ, આત્માનું વિષ્ણુ સ્વરૂપ નવ તત્ત્વ, ચૈત્યવદન લા. ય, વજેરે વિષયોના વિવેચન પછી શ્રી 'જયવીરચાય' સૂત્ર પર સમગ્ર એ મહિના વિવેચન ચાલ્યું. તેમાં 'જય'નો શુ અર્થ ? 'વીતરાગનુ-શુ' સ્વરૂપ ? વીતરાગનો પ્રમાણ શુ ? વીતરાગની પ્રાર્થનાનું બળ કેવું ? ભવનિર્વેદ માર્ગાનુસારિતા, ઇષ્ટસ્વની સિદ્ધિ વજેરે અનેક દષ્ટાંત દલીલો દ્વારા સગમ રીતે સમજાવવામાં આવ્યું. તેમાં 'કર્મક્ષય' પદના વિવેચનમાં સમગ્ર પહેલો કર્મમય પૂજ્ય મહારાજશ્રીએ સરળ રીતે સમજાવ્યો. આમ સાગ તથા મહિના સુધી વજેરે ચાલ્યો અને મહારાજશ્રીનો વિદ્વાત નજીક આ યો.

સૌને આ વગની મધુર સ્મૃતિ ત્રી દે અને આ ય આત્માઓને
 પણ પ્રેરણા મળે તે હેતુથી એક પુસ્તિકા ગ્રાહવાનો મનોરથ જાગ્યો
 તત્ત્વજ્ઞાન-વર્ગમાં માર્ગાનુસારિતાના ૩૫ ગ્રંથો પર સુદર વિવેચન દરેકને
 લખાવવામાં આ યુ હવે એ વિવેચનને પુસ્તિકા દ્વારા પ્રકાશિત કરવાનો
 નિષ્ણય થયો. આર્થિક તથા તત્ત્વજ્ઞાન વર્ગના વિદ્યાર્થીઓએ ઉપાડી લીધા
 અને આ પુસ્તિકાનું પ્રકાશન—માર્ચ સરળ ગ યુ

‘આર્થિક સહાય મળી છે તો પછી મૂન શા માટે ગાખવામાં
 આવ્યું છે? આ પ્રત ગ્વામાનિક રીતે આપને જાત્રે પર હ મૂલ્ય
 રાખવાનો હેતુ એ છે કે

● આ પુસ્તિકાની બીજી આવૃત્તિ પ્રકાશિત કરી મકાય

● બેઠ મંગળી પુસ્તિકા કરતા મૂલ્ય આપીને લીધેલી પુસ્તિકાની
 જાળવણી અને મહત્વ વાચક સમજે

આ પુસ્તિકા જેન યુવાનોમાં અને જૈનેતરોમાં ખૂબ પ્રચારવા માટે
 આપ સહુને અમારી વિનંતી છે કાલેજો, હોસ્ટેલો બોર્ડિંગો વગેરેમાં
 આની પુસ્તિકાઓની પ્રમાવના કરવાથી મહાન લાભ થાય એમ છે
 આપણા યુવાનવર્ગને ધર્મમાર્ગે સાચું દર્શિગિદ્ધ આ પુસ્તિકાથી
 સમજાવવાની જરૂર છે

સહુ આત્માના મગનમાં આ પ્રકાશન નિમિત્ત મનો એ મગન
 અભિસાર

—શાંતિવાચ દોશીના

અગ્રામ

• મગલ અભિલાષા •

બધા મુઠ્ઠી મનુષ્ય દરન પદાર્થો વિશે સંધેના સંબંધમાં છે ત્યાં સુધી તે માનસિક સ્વરૂપતા, પ્રસન્નતાને નહિ જનુભવી શકે. જીવ જન્મે છે ત્યાંથી માંડીને તે જાણ જાણને જુએ છે તેની સાથે સંબંધ બાંધે છે અને તેમાં રાત્રેમાત્રે છે શોક-આક્રંદ કરે છે એ છે ભૌતિક માર્ગ

ધર્મમાર્ગે ચાલવા માટે તેને અદ્યત્વ તત્ત્વો સંધે સંબંધ જોડવો પડે છે અદ્યત્વ તત્ત્વોને મહાથી અને પછી તકથી માનવા પડે છે તેની સાથે સંબંધ બાંધવો પડે છે આ ત્યારે જ જાણી શકે કે જીવ દમ્ય જનન સાથેના પ્રીતિ-સંબંધને તોડી નાખે

આત્મનરત્વ એ અદ્યત્વ તત્ત્વ છે મનુષ્યની આખેથી એ જેઈ શકાય એમ નથી કાનથી સાંભળી શકાય એમ નથી નાકથી ઘૂંટી શકાય એમ નથી જીભથી ચાખી શકાય એમ નથી અને ચમરીથી સ્પર્શ કરી શકાય એમ નથી આવા આ મનરત્વની યોગબદ્ધતા અને એની સાથે પ્રીતિ-સંબંધ જોડવો, એ ધર્મ માર્ગે ચાલવા માટે અતિ આવશ્યક વસ્તુ છે

શરીર એ આત્મા નથી, ઇન્દ્રિયો એ આત્મા નથી મન એ આત્મા નથી આ ત્રણથી તદ્દન નિર્ગળુ આ મનરત્વ છે શરીર ઇન્દ્રિયો અને મન એ તો આત્મનરત્વની વિકૃત અવસ્થા છે આ મનરત્વની પ્રકૃત અવસ્થા શરીર ઇન્દ્રિયો અને મનથી પર અવસ્થા છે એ અવસ્થાને પ્રજ્ઞ કરવા માટે આ મનરત્વની સંસ્કૃત અવસ્થામાં આવવું જેમજે ધાર્મિકજીવન આત્મનરત્વની પ્રૃત (મૂળ) અવસ્થાના લક્ષણ જીવન એ આ મનરત્વની સંસ્કૃત અવસ્થા છે

પરમાત્મનરત્વ એ આત્મનરત્વની પ્રૃત અવસ્થા છે એ તત્ત્વની ઉપાસના એ માટે કરવામાં આવે છે કે જીવની વિદ્યુત અવસ્થા દ્વારા જીવ પરમાત્મનરત્વની ઉપાસનામાં જીવન એ આ મનરત્વની સંસ્કૃત અવસ્થા છે પરમાત્મનરત્વની ઉપાસના કરનારે આ માટે પોતાની પ્રૃત અવસ્થાને પ્રાપ્ત કરી શકે છે અને બ્યારે એ અવસ્થા પ્રેમના જીવનમાં

યર્ષ ઝર્ષ, પછી એને વિદ્યુત કે સરૂત અવરથામા જવાનું હોતુ નવી
આની અવરથાનું નામ મોશુ-અવરથા છે

એણે પ્રયેક અમયસુખાભિલાસી આત્માની સાવના મોશુ-અવરથા
તરફ મીટ માડીને થવી જોઈએ એ માટે એણે ધર્મપગરજી ૯૪૧ જીવવાનો
પુરુષાર્થ કરવો જોઈએ એ પુરુષાર્થના પાયામા પાત્રોસ ગુણોથી આત્માને
સરકારી બતાવવો જોઈએ

શ્રી જયન્તીધરાય સુભા આ પાત્રોસ ગુણોની પરમકૃપાનું પરમા મા
પામે પ્રાર્થના કરવામા આવી છે શ્રી વીનરાય ભગવતના અચિત્ય પ્રભાથી
પ્રાર્થના કરનાર આત્માને અવસ્ય એ પાત્રોસ ગુણો પ્રાપ્ત થાવ છે
પ્રાર્થનાનું બળ અદ્ભૂત અને અનુપમ છે એનો સાક્ષા કાગ તો અનુભવી
આ માને જ થાય માત્ર છુદ્ધિથી તકેથી સમજવાના પ્રાપ્ત કરનાર
પ્રાર્થનાના પ્રભાવો અનુભવી ના શકે

અહીં ખૂબ જ દૂ કાષ્ઠમા પાત્રોસ ગુણોનું વિવેચન કરવામા આનું
છે, પરંતુ તેને તમે જો વારવાર વાચશો તો તમને અવસ્ય રસ ઉત્પા
યશે અને એ રસ તમારા આત્માને પુષ્ટ કરશે

વિ સ ૨૦૧૮ના મહેસાણાના ચાવડામાં દરમિયાન પ્રભાતનો તર
વાનવર્ષ, આ વિવેચનમા નિમિત્ત બ થો છે સાડા ત્રણ મહિના સુધી
સતત એ વર્ષે તત્તવાપાન કર્યું અને તત્તવામૃતને દરેકે નોખા બરી લીધું
એમાથી થોડુંક તત્તવામૃત અહીં સમગ્ર જનના માટે ખુલ્લું મૂકવામા આવે
છે સહુ આ તત્તવામૃતની પરમમાથી પાન કરે એ જ મંગલ કામના

આ વિવેચનમા પરમકૃપાનું પરમાત્માની આગાથી કદપિયું વિરુદ્ધ
લખાઈ ગયું હોય તો, તેની ક્ષમા માગુ છું

—સાડુપતિજયજી

C/o શાંતિલાલ એસ દોશી

હારીજ (ઉ ગુજરાત)

વિ સ ૨૦૧૮ના ચાતુર્માસિનો
તર-વિજાન-૧૭

- (૧) શ્રી કેશવલાલ માણેકલાલ
- (૨) શ્રી રમણલાલ ધરમચંદ
- (૩) શ્રી ભોળીલાલ ચીમનલાલ
- (૪) શ્રી સેન તિલાલ ચૌપટલાલ
- (૫) શ્રી કાન્તિલાલ મૂળચંદ
- (૬) શ્રી અણ્ણતભાઈ ગોવંજી
- (૭) શ્રી ભોળીલાલ કમળનાથ
- (૮) શ્રી રીખચંદ ચુનીલાલ
- (૯) શ્રી અમૃતલાલ કાલાભાઈ
- (૧૦) શ્રી કરચનલાલ જમનાલાલ
- (૧૧) શ્રી જ્યેન્દ્રકુમાર ચપ્પલાલ
- (૧૨) શ્રી નવીનચંદ મજલાલ
- (૧૩) શ્રી જય તિલાલ છુનાખીલાલ
- (૧૪) શ્રી રાજેન્દ્રકુમાર બગલદાસ
- (૧૫) શ્રી વિસનજીભાઈ (કચ્છો)
- (૧૬) શ્રી કરસનભાઈ (વિસનગરનાગ)
- (૧૭) શ્રી સેન તિલાલ ચાન્તિલાલ
- (૧૮) શ્રી કીર્તિકુમાર કુલચંદ
- (૧૯) શ્રી મહાસુખલાલ રીખચંદ
- (૨૦) શ્રી રમણલાલ પુનમચંદ
- (૨૧) શ્રી વાણુભાઈ જોશલાલ મહેતા
- (૨૨) શ્રી જયકુમાર બી પરીખ

• અનુક્રમ •

૧ વનામ્લેન	૧૯ નીદીન કાપાતો ત્યાગ
૨ રિવાલ	૨૦ બગ્ગ-પોષ
૩ પ્રશ્ન સા	૨૧ દીન દિ
૪ શત્રુત્યાગ	૨૨ ધર્મ-નરવ
૫ કલ્પિનિવલ્ય	૨૩ દના
૬ અનિષ્ઠ રથાનનો ત્યાગ	૪ બુદ્ધિ
૭ ગુહ	૨૫ ગુપ્તપાત
૮ પાપબય	૨૬ સદા અનામ્લેન
૯ દેસાચાર-પાલન	૨૭ નંતુ ગાન
૧૦ લોકપ્રિયતા	૨૮ સેવા-ભક્તિ
૧૧ ખચની રીત	૨૯ ધર્મ-અર્થ અને મામ
૧૨ રત્ના-કગ્લુ	૩૦ દેશ અને કામ
૧૩ માત-પિતાનું પૂજન	૩૧ બન-અનલની રિચારબ્ધા
૧૪ સદાચારીનો સત્ર	૩૨ લોકચારા
૧૫ કૃતચના	૩૩ પરાપકાર-પ્રતિબુદ્ધિ
૧૬ અજ્ઞાનમા ઉપવાસ	૩૪ લગ્ન
૧૭ ભોજનની રીત	૩૫ સોગના
૧૮ મતી-ગાનન પૂજન	

અહં નમ

ધનાર્જન

સદ્ગુણ્ય સુ લેવ લેવ જીખ માત્રો હૈ ? સદ્ગુણ્યને સીખી
માગવી ન શકો. તેણે પોતાની આજીવિકાની ચિંતા કરવી જોઈએ, અર્થાત્
ઉદ્યમ કરવો જોઈએ

પરંતુ ધનપ્રાપ્તિને ઉદ્યમ એવો ન જોઈએ કે જેમા આત્મ
હત્યાજની દૃષ્ટિ નિર્માર્ગ જીવ મરણ કે મૃત્યુપાશમમા ગ્રેહા આત્માત્મ
સમુ તો સવત્યાગ જુ જાતુ જોઈએ. જેમ દરદી મનુષ્ય અરોગ
પ્રાપ્ત કરના હવા પીએ છે પણ દવાનો ત્યાગ કરવાનું સમુ ચૂકેનો નથી ।
તેમ મૃત્યુ ધન મેળવે ખગા પરંતુ ધનના ત્યાગનું સમુ ન ચૂકે.

સ્વર્થા ધનત્યાગનું સમુ તો જ જીવત છે કે મનુષ્ય ધનપ્રાપ્તિ
કરતી વખતે અન્યાયનો ત્યાગ કરે અનીતિ અન્યાયના માટે મળતા
ધનનો તો તે મહત્તર ત્યાગ કરે અને જ્યાં જિજ્ઞે અનીતિ-અન્યાયના
માટે મળતા ધનનો ત્યાગ કર્યો ત્યાં તે સર્વત્યાગનું પરેષુ મેળાન ચાલ્યો
અન્યાયના માટે ધન મેળવવાના ન્યા ઠાક જાત્રે, કે દુગ્ધ નીચેની
ચર ભાવનાઓને ભાવો

- અન્યાયથી ધન મરે ખર પરંતુ એનાથી પાવકમ જાણવ છે
પરિણામે અન્યાયના માટે પણ ધન નહિ મળે
- ‘ન્યાય માટે જ ધન મેળવીશ’ આવા નિમનરંગા જીવના
સાભાતરાય કમનો હુયોપશમ થાય છે અને તેથી અરુ મરેનતે
ધણી સ પતિ મળ છે
- તમે જે ન્યાયમાર્ગને વગળી રહો તો અનેકને ન્યાયમાર્ગની
પ્રેરણા આપનારા જનશે તેથી સમાજમા, મામમા ન્યાયી
મનુષ્યો વધશે
- ધનનો સવત્યાગ કરવા માટે સૌ પ્રથમ અનીતિમાર્ગે મળતા
ધનનો ત્યાગ તો કરવો જ પડે

સદ્ગુણ્ય જનવા ધનાજ નમા ન્યાય-નીતિ ન છોડો

વિવાહ

મનુષ્યજીવનની મદદતા સર્વત્યાગમય સાધુનાથી જ છે આ મદદતાને સમજનાર માતા-પિતા પોતાના સતાનોને જાણીતાથી જ સાધુનાને આશ્રય આપે અને એવું ઘણું પણ એ ધારણે કરે જાગડોને એવા વાતાવરણમાં ગળે કે એમના મિત્રમાં સર્વ સાધુનાનું આકર્ષણ જામેતું રહે

પછી થોડા વયમાં આના જો એ સતાનો સાધુના રીતરવા સંસ્કૃતિમાં ન બને તો પછી એ સતાનોને એવા કૃત્રિમ સાથે વિવાહ-સંબંધ થોડા જોઈ એ કે જેથી કૃત્રિમ અને શીલની સમાનતા જળવાય

શિશુ કૃત્રિમ અને શિશુ આચાર-રિવાજવાળા જીવો સાથે વિવાહ કરનાથી અનેક પ્રકારની વિધવાઓ જ મે છે અને તે જીવનપદ્ધતિ કાળની જેમ ખૂંચ્યા કરે છે લગ્ન કેવળ વિશ્વ-વાસનાને પોષવાના ધારણે ન થતું જોઈએ તેમજ વર-કન્યાની પસંદગી કેવળ જાણ ૩૫-૩૬ પર ન થતી જોઈએ પસંદગીનું ધારણ કૃત્રિમ ખાનદાની આનંદ અને વ્યવહારિક ગુણો, સ્વભાવ વગેરે હોય જોઈએ તો જ તેમનું ગૃહસ્થજીવન સુખ-શાન્તિમયું અને ધાર્મિક જનવાનું તો જ તેમના સતાનો સુચીત્ત અને સરકારી પાકવાના

ઘોડાની સારી ઓલાહ પકવવા માટે ઘોડાની જાતોમાં પણ ઉચ્ચ-નીચતા ભેદ પાડવા પડે છે તેમ સારી માનવજાત માટે પણ અમુક જોડું ધારણ રીતરિવાજ જ જોઈએ

લગ્નમંદીથી સ્ત્રી-પુરુષને જોડાવાનો ગીતે આશય છે કે, તેથી મનુષ્યનું મન દુઃખચાર, બેચેનચારના માર્ગે ન જાય તેની વૃત્તિઓ સંબંધિત વ્યક્તિમાં જ સંતોષાય અને એની ધર્મસાધના કાંઈ નિષ્કેષ વિના ચાલી શકે એમ કરવા એક સમય એવો આવે કે બંને સંપૂર્ણ બ્રહ્મચર્ય પાલન કરવા સમર્થ બને અને સર્વત્યાગમય સાધુનાને અગીકાર કરી આત્મકલ્યાણ સાધી શકે

દષ્ટિને ભોગ તરફ ન રાખતા ત્યાગ તરફ રાખીને વિવાહનો માર્ગ અખવાર કરવો તે આવું સરકૃતિ છે

પ્રશ્ન સા

પ્રશ્ન સા પેની કરતી કે સ્વાભાવિક રીતે મનુષ્યને જે આચાર કે જે વિચાર મળે તેના છે, તે આચાર-વિચારની અને તે આચાર-વિચાર વાળા જીવની પ્રશ્ન સા કરતો હોય છે

પરંતુ, આથે સાથે એ પણ નિયમ છે કે મનુષ્યને સારા કે નરસા-જેવા બનવું તેના તેવા આચાર-વિચારવાળા મનુષ્યની પ્રશ્ન સા કરવાથી તે સારા કે નરસા બની શકે છે । એટલે સૌ પ્રથમ આપણે જેવા બનવું છે, તેના આપણે નિર્ણય કરવો જોઈએ

તમારે સજ્જન બનવું છે ને ? તમારે સિદ્ધ પુરુષ બનવું છે ને ? તો તમારે સજ્જન પુરુષોની પ્રશ્ન સા કરવી જોઈએ એ પ્રશ્ન સા માત્ર પ્રથમન ગ્રંથે ન દોરી જોઈએ પરંતુ હાર્દિક દેવી જોઈએ

સજ્જન પુરુષોની હાર્દિક પ્રશ્ન સા કરવા માટે તમારામાં શુદ્ધિ જોઈશી ! જે શુદ્ધિ નહિ હોય તો વિચાર તમને કોઈ સજ્જન જ નહિ દેખાય પ્રથેક મનુષ્યમાં તમને કોઈને કોઈ હોય જ દેખાવાના । પછી તમે તે દેખાને જ તમારી જમાને ગાળા કરવાના પરિણામે એ દોરોથી તમે જ ગ્રામ્ય જવાના

શુદ્ધિ-દિશા આત્માને તો પ્રથેક જીવમાં કોઈને કોઈ શુદ્ધ દેખાવાનો પછી સધમાં કે નમગ્રમાં જે સજ્જન પુરુષો તરીકે માન્ય હોય, તેમનામાં તો તે શુદ્ધ જોવાનો જ અને એની પ્રશ્ન સા પણ કરવાનો

સાચાર અને પરોપકાર એ સજ્જનોના મુખ્ય લક્ષણ છે બધા તમને આ જોવા મળે તમે પ્રશ્ન સા કરજો સજ્જનોના મુખે પણ અરસરે તેમની પ્રશ્ન સા કરવાની અને તેમની પૂઠે પણ તેમની પ્રશ્ન સા કરવાની પરિણામ એ આવશે કે તમારામાં પણ એ શુદ્ધિ આવવાના અને તમે શુદ્ધસમૃદ્ધ બનવાના

તમારે તમારી પ્રશ્ન સા સાબળવાની ઉતાવળ નહિ કરવાની તમારું કર્તવ્ય બીજા શુદ્ધિજનોની પ્રશ્ન સા કરવાનું છે

શત્રુત્યાગ

જીવનો એ સંજ્ઞા છે કે જે એને શત્રુ વાગે છે તેનો તે ત્યાગ કરવા અર્થત્વ કરે છે ન જ્ય તો જવાત્કારે તેને દૂર કરવા ઉદ્ધમ કરે છે વાત એ છે કે 'શત્રુ સંગમવો જોઈએ

બાહ્ય અદિત કરનારને તો જીવ વુગ્ગ જોળખી લે હ આ મારે બગાડનાર માટે મારો શત્રુ પગ્ગ આનરિક અગ્નિ કરનારનો તો તે ડગતે ને પગસે સદારો લ છે ! અને મિત્ર તરીકે સમજે છે

આના મિત્રના ઢોંગ કરીને રહેના જીવના કદર દુશ્મનો છે ક્રોધ, માન, માયા, અને લોભ જહાગના દુશ્મનોને હટાવા માટે જીવ આ આનંદ દુશ્મનોના સહાગ લેવા ટેવાયેતો છે એની આ ટેવ બૂવાવી દેવી જોઈએ એ માટે સૌથી પ્રથમ એ ક્રોધ-માન-માયા-લોભને શત્રુ તરીકે ખરાબર સમજી લેવા જોઈએ

ક્રોધ વગેરે જીવના કદર દુશ્મનો છે કારણ કે

- એમનો સદારો લેવાથી મિત્ર વિહવળ અગમ્ય જાને છે
 - જીવો સાથે વેર દ્રોષ થાય છે
 - પરમાત્મા સાથે સબધ તૂટી જાય છે
- માનસિક દુષ્ટોનો હાર વધી જાય છે

એટલે એ ક્રોધ વગેરેને આત્મભૂમિ પરથી હાટી કાઢવા માટે ક્ષમા, નમ્રતા, સરળતા અને નિર્વેશિતાનો સારો લેવો જોઈએ બાહ્ય દુશ્મનોને દૂર કરવા બહારના પ્રસંગોને હસ કરવા હવે ક્ષમાનો સદારો લેવાનો નમ્રતાનો સાથ લેવાનો, સરળતાનો સહકાર લેવાનો નિર્વેશિતાની મિત્રતા રાખવાની જસ આનુજ નામ છે શત્રુત્યાગ

ક્રમના માયાના અવિધાના બધનોમાથી મ પૂજ્ય મુન્ય બનવા માટે ચિત્તની સ્વચ્છતા, જીમ્મી, પરમાત્મ-ભામ્નિ અને માનસિક પ્રસન્નતા અતિ આવશ્યક છે એ માટે ક્રોધ વગેરેને દૂર કરે જ છૂટકો અને ક્ષમા વગેરેને સિદ્ધ કરે જ છૂટકો !

ઇન્દ્રિયવિજય

ઇન્દ્રિયોને તમે કેવું બધું આપ્યું ? જાણ એ ઇન્દ્રિયોને તૃપ્તિ થઈ છે ? કા બુદ્ધિ ઇન્દ્રિયોને એ સ્વભાવ છે કે ભેગભેગ તમે એને સતેવવા પ્રયત્ન કરો તેમ તેમ નેની ઇચ્છાઓ, માગણીઓ વધતી જતી જાય ! પરિજ્ઞાન એ આવડો કે ઇન્દ્રિયો માગશે બધું—તમે તે પુરું નહિ કરી શકો ! એ પુરું કરવા તમ ધર્મને જુલો પરમાત્માને જુલો સંયુરને જુલો એવા પાપોમાં પડી જવાના કે તેમાં તમારી પારાચાર ખાતાખગળી થઈ જવાની.

ઇન્દ્રિયોને સ્વભાવમાં ડખવાની જરૂર છે તે માટે એક મુદ્દર ઉપાય છે ઇન્દ્રિયોને જે મનનો સડારો મળે છે તે તેની નાખિયા ઇન્દ્રિયોના ૫ જેથી જ્યાં મન હતી ત્યાં કે ઇન્દ્રિયે પર વિજય પ્રાપ્ત થયો સમજો.

ઇન્દ્રિયના ૫ જેથી મન ખમેડી લેવા માટે મનને તત્વચિંતનમાં પરમાત્મ-સ્વાત્મના પોલી દેવું ભેદીએ અને બીજી બાજુ એક-એક ઇન્દ્રિયનો વિલય કરવા માટે નીચેના ઉપાયો કરવા ભેદીએ :

(૧) મવર્ણ દ્રવ્યનો વિજય

- સ્તિતેમાના ગાયનો સામગ્રણ બધે કરો
- ગ્રામ-ગાયના કે નિંદાકુચલી સામગ્રણ બધે કરો
- ૫ ગ્રામની વણીનું મરજી કરો
- ૫ ગ્રામની બળિના પ્રસંગોમાં હાજર રહો

(૨) ચતુર્થ દ્રવ્યનો વિજય

- ગાયના દહિ નીચી રાખો
- સ્તિતેમા-નાચક-સગવડ-બચાઈ જોવાનું બધે કરો
- ૫ સોનું ૨૫ રાતથી જોવાઈ જાય તો પરમાત્માની સમસ્ટ પનીસ ખમાગમ-દે

- લપટ મિત્રોની સોળન છોડી દો
- શિલપાન, સફાચારી અને સાસ્ત્રિક પુરોનો પરિચય કરો

(૩) પ્રાણેન્દ્રિયનો વિજય

- બગીચાઓમાં ફરવાનું બંધ કરો
- અત્તરનો, સુગંધી તેલનો, પાવડરનો ઉપયોગ બંધ કરો

(૪) જીહ્વેન્દ્રિયનો વિજય

- બહુ મસાલેદાર ખાવાનો ત્યાગ કરો
- જીભને બહુ વદાલી વસ્તુનો ત્યાગ કરો
- બહુ બોલવાનું બંધ કરો
- રાત્રે ખાવાનું બંધ કરો
- દિવસે પણ અમુક દંડ જ ખાવાનો નિષ્ક્રિય કરો
- અમુક વસ્તુઓ જ ખાવી તેની પ્રતિજ્ઞા કરો
- ત્યાગી-તપસ્વી પુરોનો જીવનચરિત્ર વાંચો
- મૌન રહેવાનો અભ્યાસ પાડો

(૫) રસેન્દ્રિયનો વિજય :

- ગાંધા પર સુવાનું બંધ કરો
- જેમ અને તેમ વધુ દિવસ અહમચીનું પાલન કરો
- પર્વના દિવસોમાં અહમચીનું પાનન કરો
- બહુ સુગંધા વસ્ત્ર પહેરવાનું બંધ કરો
- સાદા રત્ન પહેરવા માટે મનને દૃઢ બનાવો
- પોતાના ચરીરના અવયવોને પણ પ્રયોજન વિના અડો નહિ

આ રીતે ઈન્દ્રિયો પર વિજય મેળવવાથી તમે અત્યુત્તમ ચિત્ત પ્રસન્નતા સિદ્ધ કરી શકશો. પરમાત્માના ધ્યાનમાં વધુ ચિત્ત બની શકશે. અવનવી આ મશકિતઓનો આધાર કરી શકશો.

અનિષ્ટસ્થાનનો ત્યાગ

શરીરના આરોગ્યનું રક્ષણ કરવા માટે શું તમે ખરાબ દવામાન વાળા ગ્ધાનનો ત્યાગ કરી અનુકૂળ દવામાનવાળા સ્થાને નથી દેતા ? શરીરનું આરોગ્ય મેળવવા માટે શું તમે ખરાબ પાણીવાળા મામને લાજ નથી દેતા ?

તો મનના આરોગ્ય માટે પણ વિચારવું જોઈએ શરીર કરતા મન ઘણું કિમતી છે મનની માવજત કરવી ઘણી આવશ્યક છે તે માટે મનનું આરોગ્ય જાગ્રડનાગ સ્થાનોનો જીવે ત્યાગ કરવો જ જોઈએ વિચારોની પરિવ્રતાએ મનનું આરોગ્ય છે જે સ્થાનમાં નહેવાથી સ્થાને જવાથી મન મળીન બને ઠિંસા જૂઠાં, ચોરી, દુરાચાર, ક્રોધ, અભિમાન વગેરે મનમાં ખેંસીને પવિત્રતાનો નાશ કરી નાખતા હોય તેવા સ્થાનોનો સત્વરે ત્યાગ કરી દેવો જોઈએ

બાહ્ય દરથોને મન ઝડપથી ઝડપી લે ■ આખો એ ડેમેગ નો 'લે સ' છે અને મન એ ફોટોગ્રાફની પ્લેટ છે બાહ્ય દરથો આખોના 'લે સ' દ્વારા મનની પ્લેટ પર ઝાપાય છે અને સુરક્ષિત રહે છે પછી અરસરે અવસરે તે દરથો દેખાતા ગ્રહે છે જીવ ત્યારે મુઝાય છે—'મને કેમ આવા ખરાબ વિચારો આવે છે ?

ખરાબ વિચારોને રોકવા માટે ખરાબ દરથો જ જોવાના બધ કરવા જોઈએ એ માટે ખરાબ ધાનોમાં જ જનાવું નહિ પછી ખરાબ વિચારો ગ્વાભાવિક રીતે જ મધ ઘર્ષ જરો અને ચિત્ત લવચિતનમાં અને પરમાત્માના ધ્યાનમાં સિધર બની શકશે એ રીતે બહિર્મુખ આત્મા અતમુખ બનશે અને આધ્યાત્મિક માર્ગે આગળ વધી શકશે

અનગત અનુભવ ગ્ધાનોના ક્ષણજીવી અવક્ષ લાભોને તમારે જતા કરવા પડે અત્યંત ચિરજીવી લાભોને મેળવવા તમારે ધૈર્ય ધાગ્ય કરવું પડશે

ગૃહ

તમારૂં ઘર ક્યા છે અને કેવું છે, એના પર તમારા કુટુંબના સરકારોનો આધાર છે તમે જે કેવળ શરીરની સુખાકારિતાને લક્ષ્યમાં રાખીને ઘરની પસંદગી કરશો તો કુટુંબમાં સરકારોનું ધડતર નહિ કરી શકો.

ધર એવી શરીરમાં મહોલ્લામાં પસંદ કરવું જોઈએ કે તમારી આસપાસ તમે જે ધર્મ પાળતા હો તે ધર્મવાળા જીવો વસતા હોય અથવા તો સદાચારી અને સરકારી કુટુંબો વસતા હોય પરમાત્માનું મંદિર સદૃશ્યનો ઉપાશ્રય નિકટમાં હોય.

જો આ લક્ષ્ય રાખ્યા વિના ઘરની પસંદગી કરશો તો તમારું કુટુંબ તમને શાન્તિ આપનારું અને એમના આત્માનું ક્યાંય કરનારું નહિ બની શકે એટલું જ નહિ પગલું અનેક દુર્ઘટ્ટો અને દુષ્ટ આચારો તમારા ધરમાં પ્રવેશ પામશે અને આતરિક જીવન ખોગાર્થ જશે.

વળી એ ધર પસંદ કરવું જોઈએ કે સ્ત્રી-પુરુષોની મર્યાદા જાળવી શકાય જ્યાં સ્ત્રી-પુરુષ શયન કરતા હોય ત્યાં બાળકોને ન સુવાડાય એટલે સુનાના ખડો અલગ અલગ હોના જોઈએ ધર્મના બારી-બારણા બંદ ન હોના જોઈએ રાજમાર્ગ પર બારી બા બાનાળું ધર ક્યારેક અનધનું ભોગ બની જાય હવા અને પ્રકાશ (Air and Light) નો જ કેવળ સિદ્ધાંત આપ સામે ન હોવો જોઈએ કેવળ શરીરને જ સુખ્ય માનનારા પ્રિયતાદીઓનો એ સિદ્ધાંત છે શરીર કરતા આત્માને જુદો માનનાર અને શરીર કરતા આત્માનું હિંસુ મૂલ્યાંકન કરનાર અધ્યાત્મ વાદની દૃષ્ટિએ ધર્મની પસંદગી, આત્માની પવિત્રતાનું રક્ષણ થાય એ રીતે થવી જોઈએ.

મોટા શહેરોમાં ઘરની (Room) પસંદગી કરનારાઓએ ધણા આવશ્યેત રહેનારી જરૂર છે આચાર-વિચારની પવિત્રતાનું રક્ષણ કરવા ધર્મની પસંદગી કરતા ધણું વિચારવાનું રહે છે.

પાપભય

તમને કુખને ભય છે? કુખ ન આવે તેનું તમે ધન્ય છે? કુખને દૂર કરવા માટેના તમારા પ્રયત્નોમા તમે નિષ્ફળ ગયા છે?

તો કુખને નામોદ કરી નાખવા માટે યાની ભયવતો આપણને સ્નોટ ઉપાય બતાવે છે! કુખોનું મૂળ પાપ છે મૂળને જ ઉખેડીને ફેંકી દો! કુખનું વૃક્ષ ઉગી શકશે નહિ જેમ જેમ શુભ પાપ કરવાના ઝોછા કરો તેમ તેમ કુખ ઝોછા થશે પાપથી કુખ મળે આ ભય સતત જીવની સામે રહે તો જ તે પાપ કરતો અટકવાનો

પાપ નશ્વ રીતે જીવ કરે છે મનથી, વાણીથી અને કાયાથી તે ત્રણે રીતના પાપો કરતા ભય લાગી જવો જોઈએ અગ્નિની જ્વાલાનો, કાળાનાગનો ઉંઠા કુવાનો જેટલો ભય લાગે તેના મગતા ય અધિક ભય પાપ સામે આવતા લાગી જવો જોઈએ

દિસા જૂઠાં ચોરી, દુરાચાર, પરિગ્રહ, રાનીભોજન, માસમક્ષણ, મદિરાપાન જુગાર, વેશ્યાભોગ વગેરે પાપો છે એનો વિચાર પણ ચિત્તમા કરવાનો નહિ નથી ને વિચાર આવી ભય તો તુરત ચિત્તમા પરમાત્માનું સમગ્ર કરવાનું કે જેથી પાપવિચાર ભાગી ભય

કયાંક પાપથી તત્કાલ જીવને સુખ મળતું લાગે છે પરંતુ એ સુખ હનિક્તમા સુખ નથી પરંતુ મદાન કુખને નોતરનાર દુઃખનું પાપ દ્વારા મળતા સુખનો ત્યાગ કરતા રીપો પાપથી મળતા સુખની કલ્પા પણ ન કરે! ધર્મથી મળતા સુખની જ ઇચ્છા કરે એ સુખ જ કાયમી ટકનારું છે પાપથી મળતું સુખ જીવને ગરબાદ કરનારું અને શુલ્કિત છે

કુશ્વ વાવાત્ પાપથી કુખ મળે છે આ શ્રદ્ધાને દૃઢ રીતે હૃદયમા રચાવો

દેશાચાર-પાલન

જ્યા તમે રહ્યા છો અને જોમની સાથે તમે રહ્યા છો, એ બધાનો વિચાર પણ તમારુ કરવો જોઈએ એટલે કે તમે જે દેશમાં વસ્યા છો અને જે દોશની વચ્ચે રહ્યા છો, તેમના સિદ્ધ-પવિત્ર આચારોનો તમારે અપનાવ ન કરવો જોઈએ દેશના નીતિ-નિયમોનું તમારે ગરામર પાલન કરવું જોઈએ

જો તમે દેશના નીતિ-નિયમોને અનુસરો તો ધર્મ સાધનામાં પણ તમારુ ચિત્ત સ્વસ્થ રહેશે જે આત્મા દેશના નીતિ-નિયમોને અનુસરતો નથી તેના ચિત્તમાં દેશ તરફના ભયો રહી છે અને તેથી સદૈવ તે ચિંતાતુર બને છે એ પછી ધર્મસાધનામાં બેરો હશે તો બે એનું ચિત્ત એમાં દરેક નહિ

વળી દેશનેતાઓના બધાવામાં આવે કે અમુક વ્યક્તિ એક બાજુ ધર્મ કરે અને બીજી બાજુ દેશના નિયમોનું ઉલ્લંઘન કરે છે તો એ દેશનેતા એક વ્યક્તિના પાપે ધર્મ પર પ્રહાર કરવાના બધા ધર્મીઓને એના જેવા માનવાના ધર્મ પર ધર્મના રથનો પર હસ્તક્ષેપ કરવાના બન્યા, એના બદલે એ દેશનેતાઓને એ પ્રતીતિ કરાવવામાં આવે કે આ ધાર્મિક જીવન જીવનારા આત્માઓનો રાજ્ય સાથેનો વ્યવહાર શુદ્ધ છે દેશના નિયમોનું ચોક્કસ પાલન કરે છે ' તો એ દેશનેતાઓના હૈયામાં ધર્મ પ્રત્યે બહુમાન આવવાનું ધર્મક્ષેત્રમાં એ હસ્તક્ષેપ નહિ કરે બલકે ધાર્મિક આત્માઓની લાગણી દુભાય નહિ, એ રીતે કામ કરશે

આજે જો દેશ-રાજ્ય તરફથી ધર્મક્ષેત્રમાં હસ્તક્ષેપ થયા છે, તો એની પ્રાચીન કેવળ દેશનેતાઓનો દોર ન જોવો જોઈએ પરંતુ ધાર્મિક જીવન જીવનારાઓની અશુદ્ધ જીવન-વ્યવહારની પદ્ધતિ પણ દોષપાત્ર ॥ જો ધર્મ આચારોના વર્ગ વિદ્યુત્ત વ્યવહાર જીવન જીવે રાજ્યના નીતિ-નિયમોને અનુસરે તો દેશનેતાઓને પણ વિચારવું પડે

ધર્મને અનાધિક એના દેશાચારોનું પાલન કરવું દરેક આદર્શ શુદ્ધ માટે જરૂરી ॥

લોકપ્રિયતા

બીજા જીવોને આપણે પ્રિય માનીએ તો બીજા જીવો આપણને પ્રિય માને અથવા તો બધા બીજા જીવોની સાથે આપણે મરી જોગવવા માડી કે સદગ્ર રીતે જ બીજા જીવો આપણા પ્રયે મેત્રીવાળા બનવાના એટલે લોકપ્રિયતા સંપાદન કરવા માટે સૌપ્રથમ આપણે બીજા આત્માઓ પ્રયે મૈત્રીભાવ જોગવવો પડે

એ માટે મુખ્ય સક્ષ એ રાખવાનું કે આપણે કોઈપણ આત્માનું ભૌતિક કે આત્મિક અસ્તિત્વ કળનારા તો ન જ બનીએ કદાચ દિત કર નારા નહિ બનીએ તો ચાલશે પણ અદિત કળનારા તો ન જ બનવું જોઈએ કોઈ પણ જીવ આપણા તરફથી પીડા કશેષ કુ ખ સતાપ ન પામે એટલી ઝીવટ અવગ્રહ રહેતી જોઈએ

તમને કદાચ પ્રશ્ન ઉઠશે કે 'અમારે ધર્મ કરવો છે, એમાં વળી લોકપ્રિયતાની શી જરૂર? પણ તમારા આ પ્રશ્નની સામે અમારો પ્રશ્ન છે કે ભોળાને-અપ્રિય બનીને તમે ધર્મસાધનામાં દરી શકવાના? કોઈની સાથે કળ્યો મરીને છુરત તમે મદિરમાં ભગવાનનું પૂજન કે વા જાઓ, પૂજનમાં તમારું ચિત્ત નહિ ચોટી જોતો અર્થ છે કે તમારે ધર્મ કરવા માટે પણ લોકોની પ્રિયતા સંપાદન કરવી પડશે

લોકપ્રિયતા મેળવવા માટે તમારે તમારા જીવનમાં પાંચ ગુણોને ઉચ્ચકક્ષાના બનાવવા પડશે (૧) પરોપકાર (૨) સહચાર (૩) સહનિગલતા (૪) પ્રિમાળતા (૫) ઉદારતા અસત્ લોકપ્રિય બન્યા પછી તમારે તમારા ધ્યેયમાર્ગો ખત્તી ન જવાય તેની ખૂબ સાવધાની રાખવી પડે તમારું ધ્યેય છે ઉત્તરેતર આ મનિકાસ કરવાનું તમારું ધ્યેય છે તમારી પાસે આવનાર આત્માઓને આત્મનિકાસનું માર્ગદર્શન સહાય કરવાનું

ધર્મ ન કરનારાઓ પણ તમને એક ઉત્તમ પુરુષ તરીકે માટે ત્યારે તમે લોકપ્રિય જ થા છો એમ સમજવું જોઈએ

અર્થની રીત

મનુષ્ય પોતે જોયો હોય તેના કગ્તા વધુ સારા ગ્રંથાવાનો પ્રયત્ન કરવા જાય છે ત્યાં અચાન્તિ શરૂ થઈ જાય છે કમાણી દોડી દોડ્ય અને શ્રીમત દેખાવું હોય એટલે અર્થ વધુ કરે આડગંગ વધુ કરે પરિચામ સુ આવે રેડું કરવું ૫૧ દિનપ્રતિદિન રેડું વળતુ જાય - બીજી બાજુ રધુ કમારા માટે રાત-દિ મહેનત કે માનસિક ચિતાઓ અને જનન જીવવાની ઠામ ખોઈ એમ

આજનો મોટા ભાગનો સમાજ આ પરિધનિમાણી પસાર થઈ રહ્યો છે કમાણી મુજબ અર્થ કરવાનો સિદ્ધાંત બુદ્ધિને અર્થ મુજબ કમાણી કરવા પાછળ આજનો મનુષ્ય મની ૫ યો છે પછી એ કમાણી નીતિ કે અનીતિ જે માજે થતી હોય એ માજે એ દોડી જાય છે રિધિ એ સજાણી કે સમાજના અનીતિનું ધો બુ થતું વધી ગયું

પૂર્વના મળામા મનુષ્ય ન્યાયનીનિને ભરણાપૂર્વક દુષી શકતો હતો કારણ કે એણે કમાણી મુજબ જ અર્થ રાખ્યો હતો ન્યાયનીતિના માજે જોડણી કમાણી થાય તેટલામા જ કુટુંબનો નિર્વાહ કરવામા રેવા થેલો હતો અને એમા કદાચ સમાજની દષ્ટિએ ગરીબ દેખાતું પડે એમા એને શરમ ન હતી વળી એ કાળના સમાજની દષ્ટિએ પણ ગરીબ દીકાપાન ન હતો પરંતુ અનીતિખોર અને પાપી આત્મા દીકાપાન ખનતો હતો મળાતો અનીતિખોર અને પાપમારી શ્રીમત પણ કોડીની કિમતનો લેખાતો તેથી સમાજમા પ્રયેક વ્યક્તિ ૧૦૬ શ્રીમ તાઈનું નહાણ રહેતું પરંતુ ન્યાયનીતિ અને પ્રવચનથી હેતુ હતું

મનુષ્ય પોતાની કમાણી મુજબ જ પોતાની રહેણી કરણી રાખે તો એનું ચિત્ત ધણું પ્રસન્ન રહેવાનું ચિત્ત ધર્મસાધનામા શ્રી શકવાનું કુટુંબને પણ એ રીતે જ સમજૂતી કરીને હેમ માટે તૈયાર કરવું જોઈએ સમાજની દષ્ટિએ સારા (શ્રીમત) દેખાવાની જ્ઞાતને નાખૂદ કરવામા આવે તો જ સુખ-શાન્તિ શ્રીક જીવી શકશે

રહેણી-કગણી

તમારું ધર તમારો પહેરવેશ તમારા કાર્યો તમાગ વૈભવને અતુરપ હોવા જોઈએ તમે જો શ્રીમત છો તો તમારે ગરીબના જીવો દેખાવ ન કરવો જોઈએ અવગત સાદાર્થ હોઈ શકે પરંતુ કજુસાઈ ન રાખે તમારું ધર અનેક દુખી આત્માઓનું વિશ્રામસ્થાન બનવું જોઈએ તમારા આગલું આવેલો કાર્મ પશુ જીવ જૂખ્યો-તરરો પાછો ન જવો જોઈએ

એક શ્રીમત ધર્મા મા અનેક દુખી ધર્માત્માઓનો આધાર બનવો જોઈએ અને જો એ રીતે એ પોતાની રહેણી-કગણી રાખે તો બીજા કઈ આત્માઓ ધર્મામાએ જોડાઈને પોતાના ચિત્તની શાંતિ પ્રાપ્ત કરી શકે અને આજીવન-પરજીવનને અજવાળી શકે

તમારી આખ સારું કુમારપાન, પેથડચાઉ બામાચા વગેરેની રહેણી-કગણી રહેવી જોઈએ એમની ઉદાગતા પ્રેમાળતા સદૈવ તમારો આશ્ચર્ય બે પો રહેવો જોઈએ તમારો વૈભવ, તમારી સપત્તિ આ રીતે જીવોના હિતમા ખર્ચાવે તો તમે એક મદાન કાર્ય કર્યું ગણાશે

જો તમે શ્રીમત નથી મધ્યમવચના છો અથવા તો ગરીબ છો, તો તમારે શ્રીમતોનું અનુકરણ ન કરવું જોઈએ જે ગીતે શ્રીમતો ગઈના હોય તે ગીતે તમારે ન રહેવું જોઈએ જો તમે એમનું અનુકરણ કરવા જરો તો પહેલથી નહિ વગો, અને મ્યારેક ઈર્ષ્યાના પાપમા પડી જવાનું ધરો અસતોન વધતો જરો પાપ-પુણ્યના ભેદ જૂનાઈ જો ધર્મસાધના માટે સમય નહિ મળ મળતો તો વ એમા ચિત્ત નહિ કરે

સાદાસદી રહા જિનજરૂગી ખર્ચાઓ બધ કરો સિનેમા નાટક જોવાના બધ કરો સ્પેના હારા કરવા બધ કરો સાદા ભોગનમા ચનાવના રીખો થોડુંક બચારી જે-મુનુની ભક્તિ કરો અને ગરીબોને સહાયક બનો

માતાપિતાનું પૂજન

તમે જો માતા-પિતા છો, તો તમારા સત્તાનો પાસેથી શાની અપેક્ષા ગળો ? નિનયની કે અવિનયની ? મર્યાદાની કે સ્વચ્છ દતાની ? પ્રત્યેક માતા & પિતા સત્તાનો તરફથી નિનય અને મર્યાદાની અપેક્ષા રાખે છે અને જો સત્તાનોમા વિનય-મર્યાદા જોવા ન મળે તો માતા પિતાને અસતોષ રહેવાનો અસાધિત રહેવાની આ પરિસ્થિતિ કેમ સમર્થ ? તમે જો તમારા માતાપિતાનો વિનય જળીને તમાગ સત્તાનેને આદર્શ પુરો પાડ્યો હોય તો પ્રાય આવું ન બનત અને વર્તમાનના સત્તાનો જો તમારો નિનય નહિ જાગે તો એમનું બાંધ્ય પશુ એનું કેમ નહિ સમર્થ ?

માતા-પિતાના ઉપકારોની સ્મૃતિ જો સત્તાનોના હૃદયમા જાગત હશે તો જ તેઓ તેમની બક્તિ કરતા તેમનો વિનય કરવા તૈવાર રહેશે ઉપકારોના ઉપકારો તો જ યાદ રહે & જો હૃદય કોમળ હોય, મૃદુ હોય કઠોર હૃદય ખીજના ઉપકારોને યાદ નથી રાખત કઠોર હૃદયવાળો આત્મા ધર્મની ઉપાસના માટે લાયક નથી ધર્મની ઉપાસનામા ઉપકારો જોના ઉપકારોને યા રાખીને તેમના પ્રયે ઉચિત વિનય મર્યાદાઓ જાળવવાની અનિવાર્ય શરત છે

માતાપિતાના પૂજનના અગ્રેક પ્રકારો છે નિકાલ તેમના ચરણે વહના, તેમની ગેરહાજરીમા તેમની સ્મૃતિ કરીને વહના, તેમની નિંદા કરવી નહિ કે સાબળવી નહિ, શક્તિમુજગ સારા વસ્ત્ર વગેરે આપવા તેમની પાસે પુષ્પફરજી કરાવવી તેમને જે અણુગમત હોય તે ન કરતુ તેમને ગમતુ હોય તે જ કરતુ તેમના વસ્ત્ર આસન પલંગ વગેરેનો ઉપભોગ ન કરવો, તેમની સપત્તિનો ઉપયોગ ધર્મમાર્ગે કરવો વગેરે

અલગત તમારો ધર્મપુરુષાર્થ ન ધરાય એ રીતે તમારે માતા પિતાનું પૂજન કરવાનું છે કારણ કે મનુષ્યજીવન એ આત્મિક વાણી માટે મહાન ધર્મપુરુષાર્થ કરી લેવાની અણુમોલ તક છે

માતાપિતાનો પૂજક આત્મા જ પ્રાય દેવ અને ગુરુનો સાચો પૂજક બની શકે છે

સદાચારીનો મગ

જેવો સગ તેવો રગ' આ અનુભવીનું વચન છે. ચંદનને પણ લોંગડાનો સગ થતા ચંદન પર લોંગડાની વાસ બેસવાની માદા માણસ પર ખરાબ ઉત્તમાનની અસર થવાની ઘોડા સાથે ગધેડાને બાંધી વહેંસો મોડા પણ ઘેગે આગોટનો થઈ જવાનો.' આ બધી સગની અસરો કયા અગમી છે? મનુષ્યને પણ સાગ ને નગસા સગની અસર થતી આપણે નજરે જોઈએ છીએ. આપણે વર્તમાનમાં જેવા બન્યા છીએ તેની પાછળ સગની અસરોએ અસાધારણ ભાવ ભજવેલો છે એમ વિચારના સમજાશે.

હવે પ્રશ્ન એ છે તમારે કેવા બનવું છે? જો સાગ સજ્જન બનવું છે તો એના સજ્જન પુરુષોની મિત્રતા કરો. સાધુ પુરુષોના પરિચયમાં રહો. તમે એમ ન પૂછતા કે મજ્જન પુરુષો અમારો સગ કરશે? એ પણ એમના જેવા જ સજ્જનનો સગ સોંપવાના ને?

જો સજ્જનપુરુષો પોતાના સદાચારોમાં પરિપક્વ હ' બન્યા હોય છે, તે દુષ્ટ આચારોવાળા જીવોનો પણ તેમને સુધારવાની કડુણાશુદ્ધિથી સગ કરે છે એવી રાગવળા મનુષ્યથી દૂર રહેવા એના કુટુંબીઓને ડોક્ટર સનાક આપે છે. પરંતુ ડોક્ટર તો એ એવી રાગવાળાની પાસે બેમે છે એના સરીરને ઓડે છે અને સારવાર કરે છે.

પરંતુ મૂળ વાત એ છે કે આપણે સદાચારી બનવું છે ખરું? આપણને ખરાબ આચારો નથી જ ગમતા ને? ખરાબ આચારોથી તમે ભડકેલા છો? તો જ તમે સદાચારી પવિત્ર પુરુષોનો પરિચય શ્રી શકનાના અને નભાવી શકનાના.

તમારા સતાનો પણ કોની સાથે ફરે છે? કોની સાથે બેમે છે? કોની સાથે કલાકો સુધી રાતો કરે છે એનું તમારે ધ્યાન ગાખવું જોઈએ એ બાળકો કોઈ ખગમ આચાર-વિચારવાળા સ્ત્રી-પુરુષના કદામાં ન ફસાઈ જાય તેનું ધ્યાન રાખવું જોઈએ.

કૃતજ્ઞતા!

તમે બીજા જીવો પર કોઈ ઉપકાર કર્યા હોય અને એ જીવો તમારા ઉપકારને યાદ ન ગમે અસરે ઉપકારનો બદલો વાળવા તૈયાર ન બને તો તમને કેવું દુઃખ થાય ? તમે એ માણસોને કેવા માને ?

એમ તમારા પર કોઈના ઉપકાર છે ખરા ? તમે કોઈના ઉપકાર નીચે દબાયેલા છે ખરા ? તે ઉપકારીઓના ઉપકાર તમને યાદ છે ? અસરે એનો બદલો વાળવા ની તક તમે શોધી છો ખરા ? મોક્ષમાર્ગને અનુસરવા તમારે કૃતજ્ઞ બનવું પડશે એ માટે તમારે બીજા પર કરેલા ઉપકારો બૂની જવા પડશે અને તમારા પર થયેલા બીજા આત્માઓના ઉપકારો યાદ રાખવા પડશે

ઉપકારો બે પ્રકારના હોય છે (૧) ભૌતિક અને (૨) આધ્યાત્મિક આ બે પ્રકારના ઉપકારો, આપણા પર જેમના તરફથી થયા હોય, તેમના પ્રયે આપણે વલણે કૃતજ્ઞતાભર્યું હોવું જોઈએ ઉપકારી પ્રત્યે આપણે નમ્ર બનીએ ઉપકારીને જોઈને તેના પ્રત્યે આદર દાખવીએ એનો યોગ્ય આદર-સત્કાર કરીએ એના ઉપકારને યાદ કરી તેના શુભાશીર્વાદ કરીએ

પશુઓમા પશુ આ શુભ જોવા મળે છે જ્યારે સમાજમા હિંમી કક્ષાના મણાલા ધાર્મિકોમા આ શુભ જોવા નથી મળતો ! તે કેવી કમનસીબી ? આપણને આપણી જાતપ્રથ સા કરતા સારી રીતે આવડે ॥ ઉપકારીના દોષે રોધીને તેની નિંદા કરતા આવડે છે ઉપકારી કરતા નથી ને ક્યારેક ભૌતિક રીતે કે આધ્યાત્મિક રીતે આપણે આગળ વધી જઈએ છીએ ત્યારે એ ઉપકારીને કઈ દૃષ્ટિથી આપણે જોઈએ છીએ ? કેના શબ્દોથી બોલાવીએ છીએ ?

આપણે ઇતિદાસ તો આપણને ક્યારેક કોઈ નાના-નજીવા ઉપકારને કંઠનાની પશુ મહાન કદરદાની કરવાના જવલત દબાવે બતાવે છે ઉપકારીની ખાતર પ્રાણના તર્પણ કરવાની તસારિઓ બતાવે છે આ મહાન બનનારા આત્માઓમા જ આની સદજ યોગ્યતા જોવા મળે

અહ્યુષ્મા ઉપવામ

મનની સ્વચ્છતા પ્રસન્ન માટે શરીરનું આરોગ્ય જરૂરી છે તે તમારે શરીર રોગી હો તો તમારે ચિત્ત પ્રાપ્ત મગ્ધ નહિ રહી શકે અને અગ્નિચય ચિત્ત તત્ત્વચિત્તનમા તત્ત્વસ્વરૂપમા પરમાત્માની ભક્તિમા કે કોઈ પણ આત્મ રાજની પ્રતિષ્ઠા પ્રસન્નતા નહિ અનુભવી શકે

શરીરનું આરોગ્ય જાળવવું જરૂરી છે તે માટે ખાન-પાનની પદ્ધતિ પણ પુરતું ધ્યાન આપવું જોઈએ એ માટે તબ્બુ વાનો ખાસ સક્ષમા રાખવી જોઈએ

- ભૂખ વગર ખાવું નહિ
- ધણી વસ્તુઓ ખાવી નહિ
- ગરમ ખાવું નહિ દિવસે પણ અમુક નકાર ખાવ

ભૂખ વગર ખાવાથી ધણી વસ્તુઓ ખાવાથી, રાત્રે ખાવાથી અહ્યુષ્ ધાય છે અહ્યુષ્ એ સર્વ રોગોનું મૂળ છે એક પછી એક રાત્ર શરીરને ધગ લે છે ત્યારે જીવ અગ્નિચય મેચેન અને બેગાકોગે બની જાય છે હા એ ખાવાની કુદેવ છે તે નથી ! જીમના રવા ને ત્યજતો નથી પરિણામે વધુ રોગોમા ફાપતો જાય છે

મોક્ષ તરફ જેની દૃષ્ટિ છે તેણે આત્મા તો અહ્યુષ્ થતા જ ખાવાનું બંધ કરી ? ઉપવાસ કરી દે એને ખાવાની બદ્ધ આસન્નિ ન દોષ માત્ર તરફ જેની દૃષ્ટિ તેમ તે આત્મા અર્થ-કામમા જ કેવળ ન રાખે એવું ચિત્ત ધર્મપુરુષાર્થ તરફ હોતું હોય એવું ચિત્ત ધર્મપુરુષાર્થ તરફ હોતું હોય તે આ મા સૌ પ્રથમ તો અહ્યુષ્ ન થાય તે રીતે જ ખાવ-પીએ જના કચરિય જૂન થઈ જાય અને અહ્યુષ્ના ભોગ બની જવાય તે વગર જ તે ઉપવાસ કરીને રોગને કાબૂમા સર્ધ લે

જ્યા મુધી કેવળ અર્થાન્ન અને ભોગવિવામમા જ ાયવાની પ્રતિષ્ઠા હશે ત્યાં મુધી રોગો વધશે અશાન્તિ વધશે મોક્ષ વધશે

કૃતજ્ઞતા

તમે બીજા જીવો પર કોઈ ઉપકાર કર્યા હોય અને એ જીવો તમારા ઉપકારોને યાદ ન ગણે, અવસરે ઉપકારનો બદલો વાળવા તૈયાર ન બને તો તમને કેવું કુખ થાય ? તમે એ માણસોને કેવા માનો ?

એમ તમારા પર કોઈના ઉપકાર છે ખરા ? તમે કોઈના ઉપકાર નીચે દબાયેલા છે ખરા ? તે ઉપકારીઓના ઉપકાર તમને યાદ છે ? અવસરે એનો બદલો વાળવાની તક તમે શોધી છો ખરા ? મોક્ષમાર્ગને અવગણના તમારે કૃત્ય બનવું પડશે એ માટે તમારે બીજા પર કરેલા ઉપકારો ભૂરી જના પડશે અને તમારા પર થયેલા બીજા આ માઓના ઉપકારો યાદ રાખના પડશે

ઉપકારો એ પ્રકારના હોય છે (૧) ભૌતિક અને (૨) આધ્યાત્મિક આ બંને પ્રકારના ઉપકારો, આપણા પર જેમના તરફથી થયા હોય, તેમના પ્રયે આપણું વલણ કૃત્યગાલયું હોય તેમજ એ ઉપકારી પ્રયે આપણે નહિ બનીએ ઉપકારીને ભોળેને તેના પ્રયે આદર દાખરીએ એના યોગ્ય આદર-સત્કાર કરીએ એના ઉપકારને યાદ કરી તેના ગુણાનુનાદ કરીએ

પશુઓમા પશુ આ ગુણ જોવા મળે છે જ્યારે સમાજમા હંમેશા કક્ષાના ગણાના ધાર્મિકોમા આ ગુણ જોવા નથી મળતો ! તે જેવી કમનસીબી ! આપણને આપણી જનપ્રશ્ન સા કગતા સારી રીતે આવડે છે ઉપકારીના દોષે સોંધીને તેની નિંદા કરતા આવડે છે ઉપકારી કરતા નથી ને ક્યારેક ભૌતિક રીતે કે આધ્યાત્મિક રીતે આપણે આગળ વધી જઈએ છીએ, ત્યારે એ ઉપકારીને કઈ દૃષ્ટિથી આપણે જોઈએ છીએ ? ક્યા શબ્દોથી બોલાવીએ છીએ ?

આપણે ઇતિહાસ તો આપણને ક્યારેક કોઈ નાના-નજીવા ઉપમા ને કગતરની પશુ મદાન કદરવાની કગતના જ્વનત દષ્ટાંતો જતાવે છે ઉપકારીની ખાતર પ્રાણના તપણ કરવાની તવારિઓ બતાવે છે પરંતુ મદાન બનનારા આત્માઓમા જ આવી સદજ યોગ્યતા જોવા મળે

અજીર્ણમાં ઉપવાસ

મનની સ્વસ્થતા પ્રસન્નતા માટે શરીરનું આરોગ્ય જરૂરી છે જે તમારું શરીર રોગી હશે તો તમારું ચિત્ત પ્રાપ્ત સ્વચ્છ નહિ હો શકે અને અસ્વસ્થ ચિત્ત તત્ત્વચિંતામાં તત્ત્વશ્રવણમાં પરમાત્માની ભક્તિમાં કે કોઈ પણ આત્મકલ્યાણની પ્રવૃત્તિમાં પ્રસન્નતા નહિ અનુભવી શકે

શરીરનું આરોગ્ય જાળવવું જરૂરી છે તે માટે ખાન-પાનની પદ્ધતિ પર પુરતું ધ્યાન આપવું જોઈએ એ માટે નવું વાતો ખામ શક્ષમાં રાખવી જોઈએ

- ભૂખ વગર ખાવું નહિ
- ઘણી વસ્તુઓ ખાવી નહિ
- રાત્ર ખાવું નહિ દિવસે પણ અમુક નકાર ખાવું

ભૂખ નગર ખાવાથી ઘણી વસ્તુઓ ખાવાથી ગત્રે ખાવાથી અજીર્ણ થાય છે અજીર્ણ એ સર્વ રોગોનું મૂળ છે એક પછી એક રોગ શરીરને ઘેરી લે છે ત્યારે જીવ અસ્વસ્થ પ્રેમેન અને બેમાકગો બની જાય છે ધના એ ખાવાની કુટેવ હોડતો નથી ! જીમના સ્વાદને ત્યજતો નથી પરિણામે વધુ રોગોમાં ફસાતો જાય છે

મોક્ષ તરફ જેની દષ્ટિ છે તેવો આત્મા તો અજીર્ણ થતા જ ખાવાને બંધ કરી દે ઉપવાસ કરી દે એને ખાવાની બહુ આસક્તિ ન હોય મોક્ષ તરફ જેની દષ્ટિ નેય તે આત્મા અય-કામમાં જ કેવળ ન ગમે એવું ચિત્ત ધર્મપુરુષાથ તરફ હોય એવું ચિત્ત ધર્મપુરુષાથ તરફ તોય તે આત્મા સૌ પ્રથમ તો અજીર્ણ ન થાય તે રીતે જ ખાવ-પીએ જતા કવચિત્ ભૂલ થઈ જાય અને અજીર્ણના ભોગ બની જાય તો તુરંત જ તે ઉપવાસ કરીને રોગને કાળૂમાં લઈ લે

જ્યા સુધી કેવળ અર્થાજ્ઞન અને ભોગવિલાસમાં જ ગયવાની વૃત્તિઓ હોય ત્યા સુધી રોગો વધશે અશાન્તિ વધશે ક્ષેષ નિધન

ભોજનની રીત

જેની દષ્ટિ આત્મ-મુક્તિ તરફ મઝાઈ હોય અને જેનો પુરુષાર્થ કુકર્મો અને કુમરકારોના બંધનોમાંથી આત્માને મુક્ત બનાવવામાં હોય તે આત્મા શુ રાત્રી-ભાત્રીને ભોજન કરે ?

અરે, જેની દષ્ટિ ભોગરિલાસ તરફ છે અને જેનો પુરુષાર્થ પૈસા મેળવવા પાછળ છે, તેવો આત્મા પણ કેવી રીતે ભોજન કરે છે, તે તમે જાણો છો ? હાથ ભોમા ઢોળીયા મૂકતો હોય અને ચિત્ત બજારમાં રમતુ હોય ! ખાધુ-ન ખાધુ અને ઉપડે બજારમાં ! તો પછી જેની દષ્ટિ મોક્ષ તરફ છે અને જેનો પુરુષાર્થ ધર્મ કરવામાં છે તે આત્મા ભોજન કેવી રીતે કરે ? હાથ ભોમા ઢોળીયા મૂકે અને ચિત્ત ધર્મપુરુષાર્થમાં રમે જુખ ત્રગર તે ખાય નહિ ભોજનની પ્રશ્ન સા કરે નહિ ભોજનના વિચારો કરે નહિ

એ તો કેવળ પોતાના દેહની અને ઇન્દ્રિયોની સક્રિયતા દેહની રાખવા માટે જ ભોજન કરતો હોય ભોજનને એ ધર્મસાધના માટેનું સાધન માને, સાધ્ય નહિ પછી એની પ્રશ્ન સા તો કરવાની તો વાત જ ક્યા રહી ! જે વખતે જેનું ભોજન મળે કોઈ ટીકા-ટીપ્પણ વિના તેનાથી અસાધી લે તેથી એનું ચિત્ત શાત રહેવાનું અને બીજાઓના ચિત્ત પણ હોળાણો નહિ ભોજનની લોપતાવાગે જીવ ક્યારેક જો ભોજન રસદાર નહિ મળે તો ઉઝોનીઓ ધર્મ જવાનો રોજથી ધમધમી ઉઠવાનો રસોઈ કરનાર પર કહેર શબ્દોનો વરસાદ વરસાવવાનો

ચિત્તને ધર્મપુરુષાર્થમાં જોડી દો દાન, શીલ તપ, સેવા પરોપકાર તત્ત્વમય શુભેવા, પરમાત્મ-સંક્રિત વચેરેમાં પરોનાઈ જાય, સ્વાભાવિક રીતે જ ભોજનમાંથી લોપુપતા દગી જતો બીજા જાણુ મિત્રો પણ એવા રાખો કે જેમનું લક્ષ્ય મોક્ષ હોય અને પુરુષાર્થ ધર્મનો દેવ

પ્રતી-જ્ઞાનીનું પૂજન

મન અને જ્ઞાનનું મૂલ્યાંકન જેના અતઃકચ્છમા સ્થાપિત થયું તેમ તેના માટે જ આ વાન હિ અથવા તો મન અને જ્ઞાન વિના જેને જ્ઞાન અધુર લાગતું હોય તેના માટે આ નિવમ છે જેને જેના બન્નું દેવ તેના આ માઓની ભક્તિ-ગદુમાન કરવું જોઈએ

શ્રીમત બનવાની તમનાવાળો જીવ શુ શ્રીમતની સેવા નથી કરતો. પદેલવાન બનવાની ધ્વિષ્ટાવાળો જીવ શુ પદેલવાનના પદમા નથી સિદ્ધિ પામે છે. વિજ્ઞાન બનવાની તાલાવેલીવાળો આ મા શુ વિજ્ઞાન સિદ્ધિ પામે છે નથી કરતો? જો તમારે મનધારી મનનું છે મનમય જીવન જીવવાનું છે તો તમારે મનધારી ઉત્તમ આ માઓની ભક્તિ ન કરવી જોઈએ. જો જ્ઞાનના ઉજ્જવલ પ્રકાશને પ્રાપ્ત કરવો છે તો તમારે અધ્યયન મહા માઓનું ગદુમાન ન કરવું જોઈએ.

આત્માની હિ નતિ માટે મન અને જ્ઞાન, એકબીજાને સંતોષ કરી શકે એમ નથી મન વિના જ્ઞાન પચી શકે નથી અને જ્ઞાન વિના મન ટળી શકે નહિ. માટે જ મહાપુરુષમા એકબીજાને સંતોષ કરી શકે એમ અને નિઃપરિમિતના મનો હોય અને અધ્યયન કરી શકે એમ પ્રકાશ હોય તેવા મહાત્માઓ પ્રત્યે ગદુમાન કરવું જોઈએ. જીવિત વસ્તુઓથી તેમની ભક્તિ કરવી જોઈએ, વિદ્યા જીવ મર્યાદા ભંગવતી જોઈએ

ધ્યાન ગાખજો મનધારી અને જ્ઞાન ગાખજો જ્ઞાનધારી માનના ભૂખ્યા નથી તેમનું આત્માનું મન સંતોષ કરી શકે નથી નમે જો તેમનો આત્મા સંતોષ કરી શકે નથી કલ્યાણ અટળી જાય એમ છે. જો જ્ઞાન ગાખજો મનધારી રહેતું જોઈએ અને તમારું જીવન મનધારી અધ્યયન તોફારી રાખજો

નિહીત કાર્યનો ત્યાગ

ધાર્મિક દૃષ્ટિએ, સામાજિક દૃષ્ટિએ અને રાજ્યની દૃષ્ટિએ નિંદાપાત્ર ગણાતા કાર્યો નમારે ન કરવા જોઈએ, બલકે પછી એવા કાર્યો દ્વારા પૈસા મળતા હોય કે કોઈ ઇન્દ્રિયનું સુખ મળતું હોય

રાજ્ય કે સમાજની દૃષ્ટિએ કોઈ કાર્ય નિંદાપાત્ર ન ગણાતું હોય પરંતુ જે ધર્મની દૃષ્ટિએ નિંદાપાત્ર ગણાતું હોય તો પણ તેનો ત્યાગ કરવાનો ધર્મમંત્ર મનકાર્યો પ્રાય રાજ્ય કે સમાજની દૃષ્ટિએ નિંદાપાત્ર નહિ હોય એટલે કોઈ પણ કાર્ય કરવા જતા એ વિચારવાનું કે 'આ કાર્ય' ધર્મદૃષ્ટિએ નિંદીત નથી ને? જો ન હોય તો જ કરવાનું કારણ કે નિંદીત કાર્ય કરનાર આત્માના ચિત્તમાં શાંતિ નથી રહેતી હોડી હોડી પણ પશુ પશુ ચિંતાઓ રહે છે બ્યારે એવા નિંદાપાત્ર કાર્યોનો ત્યાગ કરનાર આત્મા મનની શાંતિ જરૂર અનુભવી શકે છે બલકે કદાચ બહારના લાભો સુમાનવા પડે

પરંતુ આજે તો મનુષ્યની દૃષ્ટિ કેવળ પૈસા પર છે જે કરવાથી પૈસા મળતા હોય તે પણ કરવા ચોખ્ખા ! જે કરવાથી પૈસા ન મળતા હોય તે નહિ કરવા ચોખ્ખા ! દૃષ્ટિ મોક્ષ તરફ નહિ કેવળ ભોગમુખ તરફ, તેનું આ પરિણામ છે ભોગમુખમાં કોઈ ઠગપ ન આવે અને કોઈ આત્માનું કલ્યાણ કરી નાખે તો કરવું છે ! આનું આજના મનુષ્યનું માનસ ધડાતું જાય છે એટલું નિંદીત કાર્યથી જો એને ભોગમુખ મળતું હશે તો તે છોડવા તૈયાર નહિ થાય

જે કાર્યોમાં હિંસા જૂઠું ચોરી, દુગત્યાર વગેરે કરવા પાતા હોય તે બધા નિંદીત કાર્યો કહેવાનું જે કાર્યોનો સાધુ-સતો કે સન્નિધિ પુરો નિષેધ કરતા હોય તે કાર્યો ન કરવા જોઈએ દલના પ્રાણો જે કરવાનું કહે અને જે ન કરવાનું કહે તે પ્રમાણભૂત નથી મનુષ્યોના આત્મ ધડતરનું કાર્ય પ્રાણોનું નથી, તે કાર્ય તો સાડુ યુગેનું છે આત્મધનનું કરવા માટે સાધુ પુરુષોનું માર્ગદર્શન જોઈએ

ભરણુ-પોષણુ

એ સદ્ગુરુદય તરીકે તમારા કુટુંબના બાળુ-પોષણની જવાબદારી તમારે અદા કરવી જોઈએ જો એ જવાબદારી તમે અદા નહિ કરો, એના પ્રત્યે બેદરકાર રહેશો તો તમારું સ્થાન સદ્ગુરુદય તરીકેનું નહિ રહે પણ તમે ખીણ બાજુ ધર્મ ક્રાંતિ હશે તો પણ તમે વજ્રવાદો વળી એક બાજુ તમારું કુટુંબ જૂખથી ટકાવજનું હોય અને ખીણ બાજુ તમે બેદરકાર બની ગમે તે પ્રવૃત્તિમાં પડ્યા રહો, તે શુ લિખિ છે ?

તમારે શાન્ત અને સ્વચ્છ ચિત્તે ધર્મસાધના કરવી હશે તો પણ કુટુંબના ભરણુ-પોષણનું કાર્ય તમારે કરવું પડશે. એ રીતે કુટુંબને પણ તમે ધર્મસાધનાના માર્ગે જોડી શકશો. અસમત એ બાળુ-પોષણ કરવા પાછળ તમારો આશય વિશુદ્ધ હોવો જોઈએ ધર્મ સાધના કરવાનો અને કરાવવાનો આ આશયથી જો તમે શરણુ-પોષણ કરતા જશો તો, જ્યારે કુટુંબના ભરણુ-પોષણની જવાબદારી પુરુષ વજ્રેરે ઉપાડી લે તેવા બનશે ત્યારે તમે સસારવાસ હજી સાધુતા સ્વીકારી લેવાના, અથવા તો વેપાર વજ્રેરે પ્રવૃત્તિમાંથી નિર્હતિ લઈ કેવળ ધર્મપ્રગયણ જીવન જીવનારા બનવાના.

નગી તમે કુટુંબના ભરણુપોષણ માટે પ્રવૃત્તિ ન કરો તો ય એમનું બાળુ-પોષણ ધર્મ શું તેટલી સંપત્તિ તમારી પામે હોય તો તમારે કેવળ આત્મકલ્યાણના માર્ગે નગી જવું જોઈએ અને એ રીતે તમે આત્મકલ્યાણ માટે જીવન જીવો તે વિનકુલ યોગ્ય કહેવાય.

જો કે દરેક આ મા નુખ દુ ખ પોતાના કર્મનુમાર જ મેળવતો હોય છે હતા તમારે કોઈ પણ આ માના દુ ખમા નિમિત્ત તો ન બનવું જોઈએ એમને દુ ખ થાય તેકુ મર્ત્ત તમારે ન ભગ્વું જોઈએ હા તમે તેમની આજીવિકાનો જાગૃત્ત મરીને આત્મકલ્યાણના માર્ગે તમે વળતા રો અને એમા મોહને પ વલ બનીને કુટુંબ દુ ખ અનુભવ તેમા તમે શુનેશાર નથી બનના.

દયા

એક આ માને ખીજ આ મા સાથેનો વ્યવહાર ખૂબ જ સહાનુભૂતિ મેંત્રીમયો દોવો જોઈએ એ માટે 'અધિકેક જીવમા મારા જોવો જ આત્મા વસી ગયો' છે માગ આત્માને જેમ દુખ નથી મમત્તુ તેમ કોઈ આ માને દુખ નથી મમત્તુ આ વિચાર દઢ જનાવવો જોઈએ તો જ ખીજ આત્માનું દુખ જોઈને સહાનુભૂતિ પ્રગટશે અને એને દૂર કરવા પ્રયત્ન થશે.

અને જ્યાં ખીજ જીવોમા તમે તમારા જોવા આત્માના દર્શન કર્યા પછી એ જીવને દુખ દેવાની શક્તિ તો નાબૂદ જ થઈ જવાની તેમા મ જે જીવે તમારો કોઈ ગુનો નથી કર્યો તને તો મારવાની વાત જ ક્યા રહી ? નાના કે મોટા કોઈ પણ જીવને દુખી જોઈને તમારું હૃદય કંપી ઉઠવાનું.

કોઈ પણ જીવ માટેનો જીવ સાથેનો અયોગ્ય વર્તણૂક વાણી કે વિચાર મોતી સમજને પાન ખને છે એ/સે માઓમા પણ આ સમ્મ (પ્રાયશ્ચિત) ખીજ ગુનાઓની સમ્મ કરતા મોટી જનાવવામા આવેલી છે માટે કોઈ પણ જીવ અત્રે વિચાર કરતા પણ સાવધાન રહેવાની જરૂર છે કોઈના પણ માટે આપણાથી અયોગ્ય વિચાર ન થઈ જાય બસે ખીજે જીવ આપણા માટે કે કોઈ જીવ માટે અયોગ્ય વિચાર કરતો દોષ, છતાં તની તકિદારી રાખવાની પ્રત્યેક જીવ માટે કોમળ હૃદયનો પરિન હૃદયનો વિચાર રાખવા માટે જન્મત રહેવાની જરૂર છે તો જ કોઈ જીવને દુખી જોઈને આપણું હૃદય દુખી બનશે પછી આપણે આપણી શક્તિ મુજબ એ દુખ દૂર કરવા પ્રયત્ન કરવાના જ.

જગતમા દુખી જીવો બે પ્રકારના છે (૧) ધન-ધાન-આરોગ્યથી દુખી (૨) દાન-શીલ-તપ વગેરે ધર્મથી દુખી જેમ નિધન-રાગીને જોઈ દયા ઉભરાય તેમ કૃષ્ણ દુરાચારી વગેરેને જોઈને પણ દયા ઉભરી જોઈએ ! અથવા તો જે તમારી પાસે છે તે જેની પાસે ન હોય અને એનાથી એ દુખી દોષ તો તેનું દુખ જોઈ તેનો તિરસ્કાર નહિ કરવાનો પણ દયા કરવાની.

દયા

એક આ માનો બીજા આત્મા સાથેનો વ્યવહાર ખૂબ જ સદા મૈત્રીભર્યો હોવો જોઈએ એ માટે 'ત્યેક જીવમા મારા જેવો જ ૨ વસી ગયેનો છે મારા આત્માને જેમ દુખ નથી મમતુ તેમ કોઈ આ દુખ નથી મમતુ આ વિચાર દહ જનાવવો જોઈએ તો જ આત્માનું દુખ જોઈને સહાનુભૂતિ પ્રગટશે અને એને દૂર કરવા પ્રયત્ન

અને જ્યાં બીજા જીવોમા તમે તમારા જેવા આત્માના હર્ષન પછી એ જીવને દુખ દેવાની વૃત્તિ તો નાબૂદ જ થઈ જવાની તે જ જે જીવે તમારો કોઈ ઝુનો નથી કયો તને તો મારવાની વાત જ રહી ? નાના કે મોટા કોઈ પણ જીવને દુખી જોઈને તમારે કંપી ઉઠવાનું

કોઈ પણ જીવ માટેનો જીવ સાથેનો અયોગ્ય વર્તાવ વાળું નિયામ મોટી સમજને પાત્ર બને છે એટલે શાઓમા પણ આ (પ્રાયશ્ચિત્ત) બીજા યુનાઓની સજા કરતા મોટી જનાવવામા આવેલી માટે કોઈ પણ જીવ અંગે વિચાર કરતા પણ સાવધાન રહેવાની જ છે કોઈના પણ માટે આપણાથી અયોગ્ય નિચાર ન થઈ જાય ત બીજાને જીવ આપણા માટે કે કોઈ જીવ માટે અયોગ્ય વિચાર કરતો છે જતા તેની નોકરી રાખવાની પ્રત્યેક જીવ માટે કોમળ હૃદયનો પરિહાસ હૃદયનો નિચાર રાખવા માટે જામત રહેવાની જરૂર છે તો જ કોઈ જીવ દુખી જોઈને આપણુ હૃદય દુખી બનતો પછી આપણે આપણી શક્તિ મુજબ એ દુખ દૂર કરવા પ્રયત્ન કરવાના જ

જગતમા દુખી જીવો એ પ્રકારના છે (૧) ધન-ધાન-આરોગ્યદુખી (૨) દાન-શીલ-તપ વગેરે ધર્મથી દુખી જેમ નિર્ધન-રાગી જોઈ દયા ઉતારાય તેમ કૃપણ, દુરાચારી વગેરેને જોઈને પણ દયા ઉતારવી જોઈએ ? અથવા તો જે તમારી પાસે છે તે જેની પાસે દોન અને એનાથી એ દુખી હોય તો તેનું દુખ જોઈ તેનો તિરસ્કાર નહિ કરાવો પણ દયા કરવાની

બુદ્ધિ

મનુષ્યના માનસિક વિકાસની આડ ભૂમિકાઓ બનાવવામાં આવેલી છે, જેમ જેમ મનુષ્ય આ ભૂમિકાઓ વટારશે તેમ તેમ તે નરનિર્ણયમાં મોંઝાવાગો બનતો જશે

૧ શુદ્ધતા સૌપ્રથમ બુદ્ધિ ધમ અચ્છ તરફ વગે

૨ અવજા તક મળતા ધર્મનું અચ્છ કરે

૩ અદ્વજા અચ્છ કરીને સાઓના અર્થો ને બુદ્ધિ મદદ કરે

૪ ધારણા મદદ કરેલા અર્થોને સ્થિર કરે ધારી ગમે

૫. અનિસ્મરણ સ્થિર કરેલા અર્થને દીર્ઘમાત્રે પછુ ન બૂલે

૬ વિજ્ઞાન પછી તે અર્થો પર ચિંતન-મનન કરીને તે અર્થોને સરિઠ વિપર્વાસ પગેરેથી રહિત બનાવે

૭ ઉદ્ધા-અપોદ્ધા સરિઠ વિપર્વાસ રહી મમજ્જ,ધા ક્ષિત બનેલા અર્થને સામાન્યપણે અને વિદ્યાર્થપણે વિલામથી બાળે

૮ તત્ત્વાભિનિવેશ 'આ તત્ત્વ અર્થ' આ પ્રમાણે જ છે' એવો નિર્ણય કરે

બુદ્ધિની સુખ સદમતર આ આડ ભૂમિકાઓ ધર્મતત્ત્વને યથાર્થ પણે જાણવા માટે, ખૂબ જરૂરી છે આવી બુદ્ધિ જે આ માને પ્રાપ્ત થઈ હોય તે બાતમા ધર્મતત્ત્વને સુંદર રીતે સમજી શકે છે અને પોતાના જીવન વ્યવહારને ધમ ના રંગે રંગી શકે છે પોતાના આત્માને ધર્મના સહારે વિશુદ્ધ બનાવી શકે છે ઉત્તરોત્તર આત્મવિકાસની હૃદયી હૃદયી ભૂમિમાંએ ચઢતો જાય છે

જે આ માને આવી બુદ્ધિ ન મળી હોય તે આ મા વ્તે અહીં બતાવવામાં આવેલા બીજા કુરોનો અભ્યાસ કરે કુરોને આત્મસાત્ કરવા પ્રયત્ન કરે તો આવી બુદ્ધિ વિકસવાનો અવકાશ છે

દયા।

એક આ માનો ખીજ આત્મા સાથેનો વ્યવહાર ખૂબ જ સદાનુભૂતિ મેનીમયો દોવો જોઈએ એ માટે 'પ્રત્યેક જીવમા મારા જેવો જ આત્મા વસી ગયો છે મારા આત્માને જેમ દુખ નથી ગમતુ તેમ કોઈ આ માને દુખ નથી ગમતુ આ વિચાર દઢ બનાવવો જોઈએ તો જ ખીજ આત્માનુ રૂપ જોઈને સદાનુભૂતિ પ્રગટશે અને એને દૂર કરવા પ્રયત્ન થશે

અને જ્યાં ખીજ જીવોમા તમે તમારા જેવા આત્માના દર્શન કર્યા પછી એ જીવને દુખ દેવાની વૃત્તિ તો નાબૂદ જ થઈ જવાની તેમા ય જે જીવે તમારો કોઈ યુગો નથી કર્યો તેને તો મારવાની વાત જ કયા મ્હી ? નાના કે મોટા કોઈ પણ જીવને દુખી જોઈને તમારું હૃદય કંપી ઉઠવાનું

કોઈ પણ જીવ માટેનો જીવ સાથેનો અયોગ્ય વર્તવ વાણી કે વિચાર મોટી સમજને પાન બને છે એટલે શાઓમા પણ આ સમજ (પ્રાયશ્ચિત્ત) ખીજ યુનાઓની સમજ કરતા મોટી બનાવવામા આવેલી છે માટે કોઈ પણ જીવ અજે વિચાર કરતા પણ સાવધાન રહેવાની જરૂર છે કોઈના પણ માટે આપણાથી અયોગ્ય વિચાર ન થઈ જાય, બાલે ખીજે જીવ આપણા માટે કે કોઈ જીવ માટે અયોગ્ય વિચાર કરતો હોય, છતાં તેની તકદારી રાખવાની પ્રયેક જીવ માટે કોમળ હૃદયનો પવિત્ર હૃદયનો વિચાર ગમવા માટે જમત રહેવાની જરૂર છે તો જ કોઈ જીવને દુખી જોઈને આપણું હૃદય દુખી બનજે પછી આપણે આપણી શક્તિ મુજબ એ રૂપ દૂર કરવા પ્રયત્ન કરનાના જ

જગતમા દુખી જીવો બે પ્રકારના છે (૧) ધન-ધાન્ય-આરોગ્યથી દુખી (૨) દાન-લીલ-તપ વગેરે ધર્મથી દુખી જેમ નિર્ધન-રાગીને જોઈ દયા ઉભરાય તેમ કૃપણ દુરાચારી વગેરેને જોઈને પણ દયા ઉભરાવી જોઈએ ! અથવા તો જે તમારી પાસે છે, તે જેની પાસે ન હોય અને એનાથી એ દુખી હોય તો તેનું દુખ જોઈ તેનો તિરસ્કાર નહિ કરાવો પરંતુ દયા કરવાની

બુદ્ધિ

મનુષ્યના માનસિક વિકાસની આઠ ભૂમિકાઓ બતાવવામા આવેલી છે જેમ જેમ મનુષ્ય આ ભૂમિકાઓ પટાવતો તેમ તેમ તે તરવનિર્ણયમા ચોક્કસનાનો બનતો જાય છે

૧ શુશ્રૂષા સૌપ્રથમ બુદ્ધિ ધર્મશ્રવણ તરફ વળે

૨ શ્રવણ તક મળતા ધર્મનું શ્રવણ કરે

૩ શ્રવણ શ્રવણ કરીને સાચોના અર્થો ને બુદ્ધિ પ્રદાય કરે

૪ ધારણા મદલ્ય કરેલા અર્થોને સ્થિર કરે ધારી નાખે

૫. અવિરતમરણ સ્થિર કરેલા અર્થને દીર્ઘમુખ પધ્ધતિ ન બૂલે

૬ વિજ્ઞાન પછી તે અર્થો પર ચિંતન-મનન કરીને તે અર્થોને સદેહ વિપર્ણ સંજોગોમાં ગણિત બનાવે

૭ ઉદ્ધા-અપોદ્ધા સદેહ વિપર્ણ સંજોગોમાં સમજ, થી હિત બનેલા અર્થને સામાન્યપદ્ય અને વિશેષપદ્ય વિભાગથી ભાણે

૮ તત્ત્વનાલોકનવેશ આ તત્ત્વ અર્થ આ પ્રમાણે જ છે એવો નિષ્કૃપ કરે

બુદ્ધિની સૂક્ષ્મ સૂક્ષ્મતર આ આઠ ભૂમિકાઓ ધર્મતત્ત્વને યથાય પદ્યે જાણવા માટે ખૂબ જરૂરી છે આની બુદ્ધિ જે આત્માને પ્રાપ્ત થઈ હોય તે આત્મા ધર્મતત્ત્વને સુંદર રીતે સમજી શકે છે અને પોતાના જીવન ન્યવહારને ધર્મના રંગે રંગી શકે છે, પોતાના આત્માને ધર્મના સદારે વિશુદ્ધ બનાવી શકે છે ઉત્તરોત્તર આત્મવિકાસની કુચી હંચી ભૂમિકાઓ ચતો જાય છે

જે આત્માને આવી બુદ્ધિ ન મળી હોય તે આ મા જે અર્હા બતાવવામા આવેલા બીજા ગુણોનો અભ્યાસ કરે ગુણોને આત્મસાત્ કરવા પ્રયત્ન કરે તો આવી બુદ્ધિ વિકસવાનો અવકાશ છે

ગુણપક્ષપાત

આપણો આ મા એના મૂળસ્વરૂપે અનંત ગુણમય છે એટલે કે એનું સ્વરૂપ ગુણમય જ છે અર્થાત્ આપણે ગુણમય છીએ આપણી અક્ષર અને અનંત સંપત્તિ ગુણોની જ છે પછી આપણે એના પક્ષપાતી બનવું જોઈએ તે શું કહેવું પડે એમ છે ?

અમેરિકામાં વસતા હિંદુસ્તાનીને ત્યાં ડોઈ બીજો હિંદુસ્તાની મળી જાય છે, તો તને ખૂબ આનંદ થાય છે સમાન દેહીવને જોઈને અરસપરસ પ્રીતિ બધાય છે અને એકબીજાના પક્ષપાતી બની જાય છે તેમ ડોઈ પણ આત્મામાં એકાદ પણ ગુણ દેખાય તો તે ગુણ આપણો સમતીય છે તેમ સમજી એના પ્રત્યે પ્રીતિ થાય છે ? એના પક્ષપાતી બનાય છે ? દોષો નિખતીય નિદેશી છે એના પક્ષપાતી તો નથી બનાવું ને ?

ગુણોના પક્ષપાતી આત્મા પોતાના અનંત ગુણોની નિકટમાં જાય છે એની પ્રતીતિ એને વર્તમાન જીવનમાં જ થાય છે એનું કે ચિંતની અપૂર્વ પ્રસન્નતા તે મેળવે છે વળી બીજા આત્મામાં ગુણ જોઈને તેના પ્રત્યે જે પ્રીતિ જ મે છે તે પ્રીતિ જ સાચી પ્રીતિ છે તેજ નિરુપાધિક પ્રીતિ છે જ્યારે પ્રીતિમાં જ્યાં બદલવાની આસા રહે છે, તે પ્રીતિ સાચી પ્રીતિ નથી તેવી પ્રીતિ તૂટી જતાં પણ વાર નહિ લાગે જ્યાં પોતાનો સ્વાર્થ નહિ પોષાય કે વૃગ્ત જ સાચા આત્મામાં દોષો દેખાવા માકરો ગુણોની શોધના કરીને દોષોને જ જોવાનું બોલવાનું અને પ્રચારવાનું થતો

આજે તો સૌકીક પિતા-પુત્ર પતિ-પત્ની વગેરે સંબંધો અને સોહોદર ગુરુ-શિષ્ય વગેરેના સંબંધોમાંથી ગુણદષ્ટિ દૂર થતી જાય છે એકબીજા પ્રત્યે સ્વાર્થપ્રવૃત્તિના ધોરણે જોવાય છે જ્યાં પોતાનો સ્વાર્થ સધાનો બધા ઘડો કે સંબંધ તૂટીને ! ગુણોના પક્ષપાતી આત્મા તો પોતાને દુશ્મન તરીકે જોનાર આ મામાં પણ ગુણ જોઈને એના પ્રત્યે નિર્વૃત્તિને ધારણ કરીને હોય છે

ગુણના પક્ષપાતી જ્યાં પિતા અનંતગુણોની પ્રાપ્તિ નહિ જ થાય

મદા અનામદિતા

કાઈની પણ વાત-ચિંતા જા સામળ્યા વિના કંઈય પોતાની જ વાત પકડી રાખનાર હૃદય આ મા વિકાસ સાધી શકતો નથી એમાં ય ધર્મ માત્ર પ્રયાજ કરવાના હજુ તો મીઠાએ કંઈ દેવ ત્યાં જો આમડી બને તો તે જુનો જ પડી જનારો ધર્મ પણ તત્ત્વના નિષ્કૃય હુદ્દિની આંખો ભૂમિકાએ યાવ છે એ પદનાં જો નિષ્કૃય-આમડ કરી એને તો સત્ય તત્ત્વને પામી શકે નહિ

ક-મૂર્તિ ઝોનમ ભજવન મહાવીરદેવ પાને આવસા ત્યારે પોતાના મન્ત-યોને દુપણે વળગીને આન્યા હતા હતા આત્મા તત્ત્વ અર્થે તેમની હુદ્દિ સાતમી ભૂમિકાએ હતી 'ઉડા-અપોડા ચાતુ હતા ભજવતે વેદની જ પદ્ધતિઓનો સાનો અર્થ સમજા પો તેમની હુદ્દિમાં તે જમી ગયો. ઉડા-અપોડામાંથી તત્ત્વનિષ્કૃયની આંખો ભૂમિકા પ્રાપ્ત ધર્મ મૂર્તિએ ભજવતતુ શય રીકાતું આ માતુ મહાન કલ્યાણ સિદ્ધિ કયું આ તો ધર્મ તત્ત્વનિષ્કૃયમાં અનામદિતાની વાત

અનામદિતા એટલે આમદગદિનપણું ચાતુ જીવન-અવતારમાં પણ આ કુલ પડે જ મહાનનો છે અમુક વસ્તુ વચ્ચે ન જાયે અમુક મામમાં જ ગદ્ગદ હાવે અમુક સીઝન જ અનુકૂળ આવે ' વગેરે આમનાં ચિત્તમાં ધણી અસાતિ જ માવે છે એના બદલે જો આત્મા-

- જે હશે તે ચાવશે
- જે હશે તે ફાનશે
- જે હશે તે ગમશે

આ સિદ્ધિતો અપનાવે તો ક્યારેય એના ચિત્તમાં અસાન્તિ નહિ જારે જે સમયે જે પરિસ્થિતિમાં રહેવાનું હોય તે પરિસ્થિતિને અનુકૂળ બની જતું જોઈએ પણ જો વાતનો આમડ નહિ હોય તો આ બની શકતો મોક્ષ તત્ત્વ દષ્ટિ માફીને જીવન જીવતો આ મા અનામડી જ રીતે એને આમડ ન ગમે એને આમડી મનુષ્યો ન ગમે એને તો ગમે અનામડી આ માઓ

નવુ જ્ઞાન

મનમાથી તમારે અશુભ વિચારોને હાટી કાઢવા છે ? મનમાથી હિંદ્રિયોના વિષયોની લાલસાને દૂર કરી દેવી છે ? નિંદા-કુચલી અને આમગપાટાની કુટોમાથી તમારે મુક્ત બનવું છે ? નોવેલ-નવલિકાઓ અને ગિબ્સ વાસનોતોજક વાચનની લતમાથી તમારે છુટકાગે મેળવવો છે ? સિનેમા-નાટક અને બતાર્થ વગેરેના પાપોમાથી તમારે બચી જવું છે ?

તો તમે રોજ નવું નવું તત્ત્વજ્ઞાન મેળવવાનો પુરુષાર્થ શરૂ કરી દો. રોજ તમે જો સદ્ગુરુનો સમાગમ હોય તો તેમની પાસે જઈ, એક કલાક તત્ત્વજ્ઞાન મેળવો. તેને માત્ર સાંભળી લેવાનું નહિ પણ સમજીને નોતમા લખી લેવાનું પછી એને જ્યાં કુગસ મળી કે વાંચી જવાનું પછી તમને નવી નવી જિજ્ઞાસા જામશે ચિંતન થશે.

જો સદ્ગુરુનો યોગ ન હોય તો તમે સમજી શકો તેના પુસ્તકો વસાવી લઈ તેનું વાચન કરો. ન અમઝાથ તો ફરીાર વાલો છતાં ન સમજાય તો એક નોટમા પ્રશ્નો લખી રાખો. કોઈવાર સદ્ગુરુનો સમાગમ થતાં સમાધાન કરી લેવું.

જ્ઞાનનો કોઈ પાર નથી જ્ઞાન અનંત છે મેળવે જ જાયો. ખૂટતી નહિ આત્મા છે કે નહિ ? આત્મા કેવો છે ? એવું મૂળ સ્વરૂપ કેવું ? વર્તમાન વિદ્યુત સ્વરૂપ શાથી ? આત્માના નિકામનો યોજનાત્મક કાર્યક્રમ શું ? વિશ્વની ગ્યના કેવી ? પરમાત્મા તત્ત્વ શું ? એનું સ્વરૂપ કેવું છે ? એનું મર્થ શું છે ? કર્મ અવિદ્યા માયા પ્રકૃતિ વગેરે તત્ત્વો શું છે ?

આ ઉપરાંત અનંત જુતકાળના ષટ્ પગ ધર્મ ગયેલા અનેક ઋષિ-મહર્ષિઓના જીવનચરિત્રોના વાચનમાથી પણ તમને ઉન્નત ભાવ્ય અને પવિત્ર જીવન જીવવાની જ્ઞાન પ્રાપ્ત થશે સદ્ગુરુઓના વ્યાખ્યાનો પ્રવચનો વગેરે સાંભળવાથી પણ નવો નવો જ્ઞાનપ્રકાશ પ્રાપ્ત થશે અજ્ઞાનનો ઘોર અધકાર નષ્ટ થઈ જશે.

સેવા-બકિત

તમારા દારે આવેલો કોઈપણ આત્મા ખાતી હાથે પાડેો જન તેનો ઉચિત આદર-સત્કાર ન કરવામા આવે તે આવું મનુષ્યમા ન જને તમે કોઈના આગળે અતિથિ તરીકે જ્યા અને એણે તમને બોલાવ્યા પછુ નહિ ઉપરથી તિરસ્કાર કર્યો તો તમારા દિલને દુઃખ થવાનુ કે નહિ ? તેમ તમે કોઈ અતિથિજનની કે ગરીબ દીન દીનની ઉચિત સેવા ન કરો તો તેના દિલને દુઃખ થાય કે નહિ ? માટે અતિથિસત્કારની ભાવનાને યુન નવપલ્લવિત ઠગવાની જરૂર છે અને તમારી શક્તિ મુજબ સેવાભક્તિ કરીને પુણ્યકામ કરવાની જરૂર છે

એવી રીતે, સાધુપુરો-મહાત્માઓની પછુ સેવાભક્તિ કરવાની છે એ મહાત્માઓ જ્ઞાન ધ્યાન તપ ત્યાગ પરોપકાર વગેરે ઉત્તમ ક્રોડિની ધર્મસાધના કરી ગયા છે એમની સેવાભક્તિ કરવાથી આપણે તેમની કૃપાના પાત્ર બનીએ છીએ, પછી એમનામા રહેના ગુણો આપણામા આવવા માટે છે અલગત સાધુપુરોની આપણે સેવાભક્તિ કદાચ નહિ કરીએ તોપણ તેઓ શય નથી કરવાના કે શાય નથી આપવાના પરંતુ આપણુ અહિન તો જરૂર થવાનુ મહાત્મા સાધુપુરો સિવાય આ નિધમા કોઈપણ આપણા આત્માનું જ્ઞાન કરાવનાર નથી કોઈપણ આપણા આત્માની ચિતા કરનાર નથી

એમ તમારા આગળે કોઈ બિખારી આવે, તો એનો તિરસ્કાર ન કરો તમારી શક્તિ મુજબ એને અન્ન-વસ્ત્ર વગેરે આપો કાયમ માટે એ બિખારી મટી જાય તેવો મામું જતાવો પરંતુ એના પ્રત્યે ઘૃણા ન કરો એને અવગણી ન નાખો કારણ કે મનુષ્યની કાયમ માટે એક સરખી અવસ્થા ટકતી નથી આજનો અમીર કાલનો બિખારી અને આગનો બિખારી કાલનો અમીર બની જાય છે શુ ખર કે તમે બિખારી અવસ્થા નહિ જ પામો ? ત્યારે તમારી કેવી સ્થિતિ ? અતિથિ-સત્કાર સાધુ સેવા અને દીન-દીનને દાન એ તો આર્ષદેશની મુખ્ય આસિયત છે

ધર્મ, અર્થ અને કામ

ભારતીય ગ્રામીન સંસ્કૃતિમાં ચર પુરુષાર્થનાં મનુષ્યજીવન બનાવવામાં આવેલું છે તેમાં ય ધર્મપુરુષાર્થની મુખ્યતા બતાવેલી છે દક્ષિણમાં પુરુષાર્થ બે જ છે ધર્મપુરુષાર્થ અને અર્થપુરુષાર્થ કામ અને મોક્ષ એ બે પુરુષાર્થ તો કુળરૂપે છે મોક્ષ માટે ધર્મપુરુષાર્થ અને કામ (લોભ) માટે અર્થપુરુષાર્થ

પશ્ચિમની સંસ્કૃતિમાં મે જ પુરુષાર્થ ગણેલા છે અર્થ અને કામ કાગ્યુકે ત્યાં મોક્ષ તરફ તરફ હજુ દષ્ટિ પહોંચી નથી તેથી ધર્મપુરુષાર્થ પણ કરવામાં આવતો નથી એ સંસ્કૃતિ છેલ્લા બસો વર્ષમાં ભારત જેવા ધર્મપ્રધાન દેશમાં પણ વ્યાપક બની મોક્ષ તરફથી દષ્ટિ બે આર્થને ભોગવિલાસ તરફ દષ્ટિ મકાવા માડી એના માટે અર્થપુરુષાર્થ વેગવાગે બે થો એન્ડે પ્રત્યેક મનુષ્ય પૈસા મેળવવા દોષધામ કરવા લાગ્યો

ભારતીય સંસ્કૃતિ અર્થપુરુષાર્થની સાત મનાઈ નથી કરતી, પરંતુ ધર્મપુરુષાર્થને બાધ ન આવે એ રીતે અર્થપુરુષાર્થ કરવા કહે છે પોતાની માનસિક, વાચિક અને કાચિક શક્તિઓનો મોટો ભાગ ધર્મપુરુષાર્થમાં વાપરવા સમજાવ છે કારણકે ભાગનીય સંસ્કૃતિ પ્રયેજ જીવને મોક્ષ તરફ મર્ધ જવાની ભૂમિકા પર રથપાથેની છે જ્યારે પશ્ચિમની સંસ્કૃતિ પ્રત્યેક જીવને ભૌતિક ભોગસામગ્રી વધુને વધુ મજે એ ભૂમિકા પર ગહેલી છે

મોક્ષ સામે દષ્ટિ રાખી ધર્મપુરુષાર્થમાં આગળ વધતો મનુષ્ય ધણી જ સુખ શાન્તિનો અનુભવ કરતો હતો એની જરૂરિયાતો અને ભોમસાલસા ધણી જ મર્યાદિત ગહેતી, તેથી તેને અર્થપુરુષાર્થ પણ ધણે જ ધોગ કરતો પડતો હતો અને તેથી અર્થપુરુષાર્થમાં તે ન્યાયનીનિતે સંરળાપૂર્વક જાગી શકતો

આ માની હે નનિ હ ખના મનુષ્યે આ જે પણ આજે માર્ગ અપ નાન્યા વગર નહિ ચાલે

દેશ અને કાળ

ધન કમાવવાના સક્ષમતા આ મા યોગ્ય દેશ અને યોગ્ય કાળને રોધતો હોય છે એમ એ દેશ કાળ મળી જતા ધન કમાવાના પુરુષાર્થમાં તે મંચી પડે છે એમ જીવન સક્ષ જે મોક્ષપ્રાપ્તિનું જની જન તેા ધર્મ સાધનાને યોગ્ય દેશ કાળ રોધતો ગ્રહેશે અને એવા દેશ-કાળ મળી જતા એ ધર્મપુરુષાર્થમાં લાગી જશે

ધર્મપ્રધાન દેશમાં ધર્મસાધનાને અનુકૂળ ગામ નગરમાં જે તમને રહેવાનું મળ્યું છે ધર્મસાધના માટે અનુકૂળ યોજનવચનો કાળ છે, પાણે છન્દ્રિયો જે શક્તિશાળી છે તેા ધર્મપુરુષાર્થમાં કમીના ન રામો દેશ ને કાળને અનુરૂપ જે તમને પુરુષાર્થ કરના આવડે તેા આત્માનું મહાન કલ્યાણ સંધાઈ જાય

બીજી દૃષ્ટિએ વિચારીએ તેા તમારી રહેણી-કરણી તે તે દેશ અને કાળને અનુરૂપ રહેવી જોઈએ દા ત. યુદ્ધના વાતાવરણવાળા દેશ-કાળ હોય ત્યારે મોટા આકબરો કે લગ્ન વગેરે પ્રસંગોના જમણારો ન શોભે. એવી રીતે તમારી પડોશમાં જુલુનો પ્રસંગ હોય ત્યારે પણ તમારા ધર્મમાં ભ્રાન્તિ-વિલાસની ગ્રહેણી-કરણી ન શોભે એમ જ તમારી સ્થિતિ પસંદાઈ ગઈ અને તમે મરીન જની મના તેા તમારી ગ્રહેણી-કરણી ફરી જવી જોઈએ એક બાજુ માથે દેવ હોય અને બીજી બાજુ નમે ગગન અને મોજ-ગોખમાં મહાલો એ પણ દેશ-કાલ વિરુદ્ધ કહેવાય

કયા પ્રમતે કયા સ્થાને કોની આમગ શુ બોનનું ફરી રીતે બેસવું, કેવી રીતે ચાલવું વગેરે વિચારપૂર્વક કરવું જોઈએ એમ નહિ કરનાર આ મા અનેક મુશ્કેલીઓમાં મુકાઈ જાય છે એકાગ્રને અનુરૂપ રહેણી-કરણી રાખનાર જીવાત્માના જીવનમાં સિકાર જુગાર પત્રી-વેસ્વા માસ દારૂ વગેરે મહાપાપો તેા હોય જ નહિ પ્રાજ્ઞાતિ પણ આ પાપોને આચરે નહિ

બલ-અબલની વિચારણા

ઔષધી કાર્યનો આગ લ કરતા તમારી શક્તિ અશક્તિ (બલ-અબલ)નો વિચાર તમે કરી છે ? ધર્મપુરુષાર્થ તરફ વળેલા આત્માનું આ લક્ષણ છે કે એ પ્રયેક કાર્યનો આરભ પોતાની શક્તિને માપીને કરે અને શક્તિને માપીને કાર્યનો આરભ કરનાર પ્રાણ નિર્મૂળ નહિ જાય એ કાયંસિદ્ધિ કરવાનો

અબબલ પોતાની શક્તિ-અશક્તિનું માપ કાઢવામાં જૂલ ન થવી જોઈએ મોગાભાત્રે જે કામમાં અનુધ્વને રસ નથી હોતો તે કાર્યમાં તે પોતાની અશક્તિ માની લેનાની જૂલ કરતો હોય જી તપ-ત્યાગ જ્ઞાન-દાન વગેરેમાં જે તમને રસ નહિ હોય તો તે કરવાનો પ્રસંગ ઉપરિચિત થતા તમને તમારી અશક્તિ લાગતો પણ જે રસ જામત થતો તે જાગીમાં ક્યારેય નહિ ક્યો હોય તેવો તમે તપ કરી શકશો ત્યાગ કરી શકશો દાન દર્શ શકશો અથવા એવા પણ માણસોને જોવા છે કે જાગીમાં એક ઉપવાસ નહિ કરનારા, તપમાં રસ જામત થતા તેમણે એક સાથે આઠ-આઠ ઉપવાસ કર્યા ! એક પાછાનું પણ દાન નહિ દેનારા દાનધર્મમાં પ્રીતિ જાગતા હજારો લાખોનું દાન કયું ! એક જોડા કલશ નહિ કરનારા, શાસ્ત્રાધ્યયનમાં રસ જાગતા રોજના ૫-૨૫ જોડા કલશ કરના લાખો !

એટલે ઔષધી ધર્મપુરુષાર્થ કરતા એમાં તમારો રસ જામત કરી પછી શમ્ભિનો આવીર્ભાવ થો દિનપ્રતિદિન તમારી શક્તિ વધતી જશે એવી રીતે ઔષધ ધર્મકાર્ય મા તમારો રસ જામત થયો, પરંતુ એ માટે કાયિકશક્તિ વાચિકશક્તિ કે ધનની શક્તિ પહોંચે એવી નથી, તો એવું કાર્ય આરભવું ન જોઈએ પરંતુ એ ધર્મકાર્યનો પક્ષપાત ટકાવી ગાળવો જોઈએ જ્યારે સમિત પ્રાપ્ત થાય ત્યારે કાર્યનો આરભ કરી દેનારો પુરી શક્તિથી કાર્ય પૂણ પૂણ કરવાનું અધનરૂપે હોડી દેવાનું નહિ

સોહયાત્રા

જે જીવેને મોક્ષદર્શિ પ્રાપ્ત કરી દે તે જીવેને જીવે
કરતા, એવા સોહયાની સાથે તપ થઈ શકે છે. જો તપ
દશ ન પશ્ય માની મહાપુરોએ આપેલું છે તે જીવેને જીવે
રહેવાનું છે તે સોહયાની સાથે જો કશું જીવે જીવે
આવે, તો જો સોહયા તમારા પ્રેરે અને જીવે જીવે
બનશે એટલું જ નહિ પણ જીવે જીવે જીવે જીવે

હા ત સોહયાએ કોઈ જીવે જીવે જીવે જીવે
દર્શિએ જો કામ જોઈ ન દોષ, જો લેલું જીવે જીવે
જો તમે જીવેને જોઈ પ્રત્યુત્તર અને જીવે જીવે જીવે જીવે
એના બંને જીવેના પ્રેરે ખૂબ પ્રેમ જીવે જીવે જીવે જીવે
આપવામાં આવે તો જો તમારા જો પ્રેમ જીવે જીવે જીવે જીવે
ધર્મના પશ્ય પ્રત્યક્ષ બનવાના વાળે જીવે જીવે જીવે જીવે
જો બધામાં જીવે તરી આવે। સોહયાને જીવે જીવે જીવે જીવે
જીવે જો સેવા-પરોપકારના કામો જીવે જીવે જીવે જીવે

વસ્તુપાળ-તેજપાળે આ ગુણને સિદ્ધ કરી જીવે જીવે જીવે જીવે
દ્વારા જીવેને આત્માએને ધર્મ સંપ્રદાય જીવે જીવે જીવે જીવે
ઓછા કરી નાખ્યા દત્તા બામાણએ જીવે જીવે જીવે જીવે
જો જીવે આખા દેશને દિગ્ગંધ કરી દીધે જીવે જીવે જીવે જીવે
કરી શકે જીવે તેનો સમોષ આકર્ષ પુરે જીવે જીવે જીવે જીવે
ધર્મગુણોનું, ધર્મપિતા તીર્થ કરેલું રેલુ જીવે જીવે જીવે જીવે

સોહયાની ઉપેક્ષા કરે નહિ જાણે. જીવે જીવે જીવે જીવે
સોહયાની ઉપેક્ષા કરવા પરમાત્મા ના પાડે છે જીવે જીવે જીવે જીવે
જીવે આ ગુણને સિદ્ધ કરે તો ધર્મજીવે જીવે જીવે જીવે જીવે
ધર્મની પ્રત્યક્ષ વધી જીવે ધર્મગુણોનું જીવે જીવે જીવે જીવે
પ્રેરે અનુરાગી વર્તે વધી જીવે

પરોપકાર પ્રવિણતા

પરોપકાર કરવાની પણ આસક્ત જોઈએ છે આસક્ત વિના કરેલો પરોપકાર પ્રાન યુજ્યરૂપ નહિ પરંતુ દોષરૂપ બને છે એટલે બીજા આ મા પગ જ્યારે આપણે ઉપકાર કરીએ ત્યારે કેટલીક વાતો સક્ષમા રાખવાની છે

૧ હું બીજા પર ઉપકાર નથી કરતો પરંતુ મારે કતવ્ય બળતું છે આ વિચાર ખૂબ હૃદયરથ બનાવવાનો

૨ હું ઉપકાર કરનાર માટે હિંચે અને જોના પર ઉપકાર કર છું એ નીચો 'આરો હાર મનમાં ધૂસી ન જાય તેની તકેદારી રાખવાની

૩ દુનિયા ન જાણે તે રીતે પરોપકાર કરવાનો નહિતર સામાન્ય માનનીનું મન ઉપકાર ઝીલનારને નીચો દર્શાવે જોના માટે ટેવાયલું છે તેથી ઉપકાર લેનારાના સ્વમાનની હાનિ થાય

૪ જે વ્યક્તિને હાન આપવાનું તે તેની યોગ્યતાનુસાર તેની જરૂરિયાત સંતોષાય એ રીતે દેવાનું સક્ષ રાખવાનું

૫ ઉપકાર કરીને, પછી જોના પર ઉપકાર કયો હોય તેને આપણો ઉપકાર યાદ કરવી કરાવીને દનાવ્યા કરવાનો નહિ

આ પ્રાય વાતો ઉપકાર કરવા જનારા આ મા ધ્યાનમાં રાખે તો તે ઉપકાર-પ્રવિણ મન્યો કહેવાય આ રીતે કરેલા ઉપકારનું ફળ આપણા મનથી ન કલ્પી શકાય તેનું અદ્ભુત મળે છે પ્રત્યેક મનુષ્યના જીવનમાં નાના-મોટા ઉપકાર કરવાની તક આવતી જ હોય છે અને એ મુજબ નાના-મોટા ઉપકારો કરતો હોય છે પરંતુ આવકતા અભાવે પરોપકાર કરીને તે આનંદ અનુભવી શકતો નથી પરંતુ મોટાભાગે અશાન્તિ અનુભવતો હોય છે

૧મી, ઉપકાર કરીને વગતા ઉપકારની આશા પણ ખૂબ ખતરનાક છે 'સામા આત્માએ પણ મને સહાય કરવી જ જોઈએ આ પયાલ જીવને ધણી બેચેની જ-માવનાર છે માટે જોના દુરંધ આસને મનમાંથી દૂરથી દેવો જોઈએ અને પરોપકારની કરણીમાં ઉજમાળ બનતું જોઈએ

સજ્જન

એ તમારામા આર્થની વૃત્તિ તીવ્ર નહિ હોય તો સજ્જનનો શુભ તમારામા ઓછાવતા પ્રમાણમા હોવાનો સ્વાર્થની ઉત્ક્રાંતિ સામર્થ્યી જીવને નિર્સજ્જન બનાવે છે એનો સ્વાર્થ સદેજ પશુ ધવાતા એ કોઈની શરમ નહિ રાખે ઉપકારી આત્માઓની પણ શરમ નહિ રાખે અને જેનામા શરમ નહિ તેનામા કોઈ પણ શુભ હોઈ શકે નહિ માતા વગર પુત્રો કોઈ શકે ખરા ? સજ્જનને શુભોની માતા કહેવામા આવેલી છે

વળી સજ્જનનું આત્મા જે ધાર્મિક અને આધ્યાત્મિક વૃત્તિના માણુમેની નચે રહેનારો હશે તો તેનો વિકાસ સુધર થવાનો કારણ કે એનો સ્વભાવ જ એવો હોય છે કે એ પોતાના વડિલો-મિત્રો-શુભા વગેરેના વચનનું પ્રાપ્ત ઉપધન ન કરી શકે એટલું જ નહિ પણ સજ્જનનું આત્મા પાપપ્રવૃત્તિ કરતા પશુ પાછો પડવાનો દુર્ પાપ કરીશ અને જે વડિલોને તેની ખમર પડશે તો કુ એમને માર મો શુ બનાવીશ ? આવા પ્રભારનો વિચાર એને પાપ કરતા પાછા પાડે છે

તમે કદાચ મંદીરો-પાપ કરવાનું મન હોય અને કોઈના ભયથી પાપ ન કરે, તેમા શુ લાભ ? તે શુ શાનો ?

તેની સામે અમારો પ્રશ્ન છે તમારૂં જાણકે તમાગ ભયથી બીડી ન પીએ જુગાર ન ગમે જ્યા ત્યા હરે નહિ અને તમે કદા તે પ્રમાણે વર્તે તે સાદુ કે ખોટું ? એ રીતે તેટલાઈ ગયા પછી તમારી જેટલાજરીમાં પણ એ વ્યસનોથી વેગરો રહવાનો એમ સજ્જનનું આત્મા શરૂઆતમા સજ્જનોની શરમથી પાપ નહિ કરે ધર્મ કરશે પછી સ્વાભાવિક રીતે એ પાપથી દૂર રહેવાનો-અને ધર્મકરણી કરવાનો

તમને પોતાને કેવા આત્માઓ ગમે છે ? તમારી શરમ-મર્યાદા ભગવતના કે બેશરમ-બેઅદમ ? તો પછી તમે બીજાને કેવા રાં તો ગમે ? મસ, આટલો વિચાર કરશે એટલે સજ્જનશુભની આવશ્યકતા સમજાઈ જશે

મૌમ્યતા

પાત્રીસ ગુણોમા આ છેલ્લો ગુણ છે યોનીસ ગુણો જ્યાં આત્મામા આન્યા કે એના મુખ પર એની ભવ્ય સૌમ્યતા છવાઈ જવાની કે એને જોનને બીજો આત્મા પ્રસન્ન બની જનાનો આનૃતિક ગુણસમૃદ્ધિ પર બાલ્ય પ્રસન્નતાનો પણ આધાર છે જે આનૃતિક ગુણો નહિ હોય તો મુખ પર પ્રસન્નતા દીર્ઘકાળ નહિ ટકે કંઈક પ્રતિજ્ઞતા આવતા પ્રસન્નતા ચાની જવાની

અનુકૂળતામાથી જ મેની પ્રસન્નતા ગુણરૂપ નથી ક્રોધ-માન-માયા અને લોભના હ્રાસમાથી જ મેની પ્રસન્નતા ગુણરૂપ છે અને એ પ્રસન્નતા કોઈ પણ સંયોગોમા ટકવાની ચાહે ફળના કુચર તૂટી પડે કે ચાહે આપત્તિઓની મુશળધાર વર્ષા થઈ જાય આની પ્રસન્નતા સૌમ્યતા પૂર્વના યોનીસ ગુણોને સિદ્ધ કર્યા વિના આવી સંભવિત નથી માટે એક-એક ગુણને સિદ્ધ કરવા પ્રયત્નો આદરના જોઈએ

સૌમ્ય આત્મા પ્રાય સીને પ્રિય સાગે છે તેથી એના આત્માને અનુસરનારો ધર્મ પણ મોટો હોય છે એની ચાળી હિતકારી, પ્રિય અને પરિમિત હોય છે તેથી જીવો એના પ્રત્યે આકર્ષાય છે અને ધર્મમાગે વળે છે

જીવનમા આ ગુણો જ સિદ્ધ કરવાનો પુરુષાર્થ કરવાનો છે આત્માનુ મૂળ સ્વરૂપ અનંતગુણમય છે એ સ્વરૂપની પ્રાપ્તિ ગુણોની જ સાધનાથી શક્ય છે અહીં એક-એક ગુણને મનુષ્ય પોતાના જીવનમા મિદ્ધ કરી શકે તે રીતે રજૂ કરવામા આન્યો છે આ પ્રવચન સૌ જીવોના આત્મ મગ્નમા સકાયક બને તેની પરમકૃપાળુ પરમાત્માને પ્રાર્થના

સૌ જીવો પરમકૃપાળુ પરમાત્માને પ્રાર્થના કરો

‘દે વિશ્વહિતકારી પરમાત્મા ! આપના અસ્થિત્ય પ્રમાણથી રૂપાથી આ પાત્રીસ ગુણોરૂપ મોક્ષમાગની અમને પ્રાપ્તિ થાયો’

